

PE

49

ajakiri

ISSN 0384-8469

Fr. R. Kreutzwaldi nim.
Eesti NSV Riiklik
Raamatukogu

SE 1746

LÜHIKE JA PIKK PESPEKTIIV

Ligemasse aastasse ja aega võivad eestlased suhtuda teatud optimismiga. Hiinlaste järgi olevat 8 õnnenumbr, selle järgi peaks 88-dast aastast saama eriti hea aasta, eriti kuna hiinlastel võib õigus olla arvestades kaheksakümnendate aastate senist kulgu - on ju Balti küsimused rahvusvahelisel areenil leidnud suurenenud tähelepanu, pagulaskond on näidanud kehtvat aktiivsust suurte ja ka uute ürituste läbiviimisel ning ka kultuurielu pole soiku jäänud. Kultuurikliima Eestis on läinud paremaks, liikumine tsipa vabamaks, fosforiidikaevandamise laiendamine lükkunud ajas edasi ning migratsiooni- ning isemajandusdebat on olnud võimalik, rääkimata Hirvepergi miitingust. Need on mõned märgid miks 8 uskumust uskuda, pealegi kui 4 on hiinlaste arvates surma number ning kes meist ei tea et neljakümnendad aastad olid Eestile tõelised surma aastad, 44 eriti.

Ent ajalugu on nagu elu merel, kus ilm pidevalt muutub. Hea pärituul võib puhuda täiesti kasuta halvasti ettevalmistatud aluse, purjede ja meeskonna puhul. Sellepärast tänaseid otsuseid ei pea tegema mitte ainult tänase konjuktuuri põhjal vaid ettenägelikult. Loodusjõudude kõrval on ka eestlaste targal tegutsemisel oma osatähtsus, kasvõi "ainult" tormi puhul heade meremeestena elada üle - või mitte. Näiteks tuleks omale aru anda mis juhtub kümne aasta perspektiivis eesti pagulaskonnaga. Praegu on väiksearvuline kuid energiline keskmine- ja noorem põlvkond palju asju edukalt oma kätte võtnud, samal ajal kui vana põlvkond ikka veel institutsionaalset eestlust oma käes hoiab, sealjuures hoides ülal ka eesti ajalehti, kirjandust, kirikut jm. Nüüd ja ligematel aastatel kulmineerub 65-75 aastaste eestlaste arv olles kõige suurem grupp eesti rahvuskehas välismaal. Nooremates aastakäikudes assimilatsioon süveneb, eestikeelne eestlus väheneb (mis loodetavasti viib kasvavale estofiilsusele, kusjuures muukeelsetel eesti lehtedel on tulevikus suur roll mängida, siiski mitte eestikeelsete arvel, mis oleks soovimatu arengu kiirendamine). 90-ndatel aastatel aga kaob vana põlv areenilt ning paguluse esimenegi generatsioon on jõudnud vanaks saada. Sellegi poolest jääb püsima ülemaailmne eestlus, kuigi teisel kujul kui senini. Mis see kõik praktiliselt tähendab, seda pole keegi veel katsunud seletada, aga peaks.

Ometigi oleneb kõik tõesti oluline sellest, mis Eestis juhtub. Pika aja jooksul võõra võimu all on asjad seal nii ummikusse jooksnud, et ka kui soodsamad ajad on alanud (esialgu ainult sõnades) siis nõuab see ikkagi ääretult palju pingutusi ja tarkust, et Eesti maa, rahva, keele ja kultuuri püsimumist kindlustada pikemas perspektiivis.

*

AJA KIRI algab ju kah 88-at erakordselt tublisti - Torontost tuleb mahukas kolmiknumber (lõpetamaks väljaandmist seal) ning sama mauhkas nr 49 tuleb Stockholmist kuhu AK 88 a. alates on üle kolunud. Edaspidi ilmub AK neli korda aastas - veebruaris, mais, augustis ja novembris. Kaastöö tähtpäevad on kuu aega varem. Aga AK Rootsi tulek ei oleks eriti oluline olnud, kui küsimus seisneks ainult edasi ja järjepanu ilmumises, vaid siin on ka oma pikem perspektiiv: praegu on vaja teha missioonitööd ning kindlustada seda, et kohalikkude ajalehtede ja kultuuriajakirjade kõrval oleks ülemaailmne ajakiri mis hoiab sidet, informeerib ning vahendab mõtteid eestlaste vahel ning kus Eesti on meile isenesestmõistetav keskpunkt. See siht ja otstarve nõuab AK senise leviku tunduvalt suurendamist ning laiendamist igale poole maailmas, kus on eestlasi ja eestlust.

MEIE TULEVIKU IMPERATIIVE

PAGULUSE LÜHINÄGELIKKUS

Vahest tundub, nagu elaksime oma organiseeritud poliitilist pagulaselu kuidagi lühinägelikult. Paneme igapäevases tegevuses rõhku ja jõudu kõiksugu tühja-tähjale. Vanast harjumusest või kuidagi võimetult, lähtume vaid sellest, mis me iga päev endi kõige lähemas ümbruses näeme ja kuuleme. Ülevaade jääb vajaka. Sihid ähmastuvad. Teadlane ütleks, et tegu setakse üldiselt induktiivselt, selmet deduktiivselt.

FUTUROLOOGIA

Tuleviku uurimine läks ülemaailmselt moodi 20-25 aastat tagasi. Siis hakati rafineeritud meetoditega ekstrapoleerima (möödetavaid) trende, vist peamiselt selleks, et kas rahvusvahelisel tasemel rasvast profiiti lüüa, või et maid ja ilma valitseda. Välis-Eestis teenivad meil kolm julget täppisteadlast futuroloogi nimetuse ära. Need on *Heino Ainso*, *Walter Rand* ja *Rein Taagepera*. Üks neist olla, museas, sendimeetri pealt välja arvestanud Kalevipoja pikkuse, võibolla isegi kaalu. Teine, politomeetrik, on (endale) matemaatiliselt selgeks teinud, millal langeb Nõukogude Liit.

Kuid, - "Raske on ennustada, eriti tulevikku", arvas kord rootsi humorist *Falstaff Fakir*.

Falstaffile vaatamata suhtleme mingil moel kõik - tähendab kes me oleme lihtsurelikud, rahva poolt valitud poliitikud, või kes iganes - tulevikuga. Peame ju järjest kõiksugu plaane, sest teame, et tulevik on ka meie endi teha. See on tühimik, mida võib täita ja kuhu tuleb inimlikku energiat sisse pumbata. Et suuta sellega hakkama saada ka rahvusvahelise poliitika areenil - tähendab Eesti osas - vajame aga abinõusid, perspektiive, mis oleksid laiemas ulatuses praktiliselt kasutatavad. Nende hulka kuuluvad kindlasti möödunud aegade ja tänapäeva mõningane tundmine, täpsustatud sihtide ülesseadmine, neile viivate vahendite leidmine ja tuletatud tööplaanist raudse elastsusega kinnipidamine.

OLEVIKU ÜHISKONDLIKUD TEGURID

Tuleviku mitmesuguste valemitega väljaarvestamine pakub huvi vaid vähesetele teoreetikutele. Uurides üht teatud epohhi või ajalist ruumi, asetavad ajaloolased ja ühiskonnateadlased tavaliselt oma luubi alla põhilisemad tegurid, mille mitmetahuline analüüs järelikult peaks andma kõige olulise-

maid teadmisi vastava aja ja ruumi kohta. Süvenemata faktidesse nagu Eesti geopoliitiline (tähendab ka strateegiline ja rahvamajanduslik) asend, meie maa geograafia (tähendab ka maapõuevarad), demograafiline muutlikkus (tähendab iive ja migratsioon), tegelik sotsiaal- ja majanduselu (tähendab ka venestumine ja Partei füüredamine), sise- ja välispoliitika nihked (tähendab ka sõltuvus Moskvast), vaimu- ja kultuurilugu (mis osaliselt tähendab ka opositsiooni), puuduvad meil küll kõige olulisemad eeldused, et mingisuguse tegelikkuse alusel hõlmata, ehk enamvähem korrektselt taibata tänapäeva Eesti olukorda, nii nagu ta just on.

Noid, juba nimetatud tegureid seaks hea ajaloolane veel pikema ja lühema aja perspektiividesse, et leida pädevaid seletusi, nn. kausaliteeti. Ta arvestaks tingimata ka mitme mandri aktiivse pagulusgrupiga ning lisaks Eesti lähima ümbruskonna, tähendab Läänemereruumi ning Varssavi-pakti ja NATO vahekordade analüüsi. Erudiiitse haritlasena ta töötaks võrdlevalt, komparatiivselt. Skeptilise intellektuaalina ta opereeriks läbinisti allikakriitiliselt, eriti kuna tänapäeva Eesti puhul on tegemist totalitaarse riigi silutud andmestikuga. Ta üritaks lõpuks oma tööst tuletada teooriaid arengu ja teaduse kasuks. Oleks ta ka poliitik, mida ta sealsamas vabalt võib olla, nagu me seda kõik niikuinii olem, sooviks ta oma teadmistega mobiliseerida ehk laialt mõjutada üksikinimesi, grappe.

- Küsimus on, kuidas töötavad meie rahva poliitilised esindajad nii Läänes (tähendab Euroopas, USA-s, Kanadas, Austraalias) kui Eestis?

LAHENDUSVÕIMALUSTE PINGERIDA

Eks ole nii, et iga problemaatiline ja peavaluline elunähe pakub lahendust kolmel eri tasandil: 1) radikaalsel kirurgilisel, 2) pikemaajalisel teraapilisel või 3) näilisel ja pinnapealsel kosmeetilisel. Teoreetiliselt otstarbekohasem on muidugi asuda probleemide juuri likvideerima, kasvõi kirurgi skalpelliga, kui et minki või tääni katteks peale määrada. Sama efektiivsuse reegel peaks kehtima ka poliitilises elus, eriti kuna seal on meie kõikide ühised huvid mängus.

Tagasi tulles eesti elu-olu ja mõjustatava tuleviku juurde, tuleb esiteks küsida, mis teha?, ja teiseks, mis järjekorras? Võiksime endile seepärast luua eesti probleemide pingerea, leidmaks mingit prioriteeringute süsteemi, mille alusel edaspidi tegutseda. Kahtlemata on meie sihiks inimõiguste ja demokraatilise, parlamentaarse Eesti Vabariigi jaluleseadmine. Pingerea loome endile ühiskonnateadlaste mitmest analüüsitegurist lähtudes. Need tohiks olla tuttavad ka tasemel olevatele poliitikutele.

GEOPOLIITILINE ASEND

On ilma pikemata selge, et me Eesti asendit muuta ei suuda. Ka naabrid jäävad endisteks. Pealegi kaasub asendiga, nagu varemgi läbi aastasajandite, teatud atraktiivsus. Seda maad ja rahvast on nimelt alati olnud häbematult kasulik valitseda. Eestlaste 1) omaproduktioon keskajast tänapäevani (rukis, piimandus, energia/ /põlevkivi, know-how, fosforiit); - Eesti väljanihutatud 2) transiitkaubanduslik positsioon Ida ja Lääne vahel (viikingid, hansa, Tallinna ja Pärnu ja nüüd Muuga sadamad) - ning peale aastat 1703, kui hakati ehitama St. Petersburgi ehk Leningradi, 3) strateegiline asend suure vene rahva riigisüsteemi ühe tähtsama keskuse läheduses, on need põhilised geopoliitilised tegurid, mida ma Paasikivi-Kekkonen-Koivistolikult, ning külmalt, peame arvesse võtma. Sest need olid, on ja jäävad.

DEMOGRAAFIA

Meie rahvastiku üldpilti on pidevalt selgitanud *Tõnu Parming* ja *Rein Taagepera* Ameerika mandril, *Alur Reinans* Rootsis ning hiljuti *Kalev Katus* ja *Arvo Kuddo* Eestis. Selle ala peamised probleemid teatavasti tulenevad meie rahva 1) madalast iibest ja väiksusest, 2) 1940-ndate aastate ränkadest laastamistest, ning 3) venelaste ja teiste muulaste sissevoolust Eestisse. Need on üldtuntud tõed, nagu fakt, et 4) slaavlaste sündivus, kuigi kahanev, on eestlaste omast kõrgem. Millele me ehk harvemini mõtleme, on küsimus, kuhu see kõik pikapeale välja viib.

Ilma et seda oleks täpsemalt tõestatud, on kindel, et madala iibe probleem häirib ka pagulust, ükskõik kas elame Rootsis, Kanadas või mujal. Lihtsaks tõeks on ja jääb, et mida vähem lapsi sünnib eesti perekondades, seda kiirenevalt jääb eesti rahvas vähemaks ja väetimaks. Kahtlemata annaks paguluses seda negatiivset trendi ideoloogiliste, informatiivsete ja majanduslike abivahenditega mõjutada. Siin nimelt ei kehti samad läbinisti ebasoodsad sotsiaalolud kui Eestis. Pigem on olukord vastupidine. Küsimus on vaid selles, kuivõrd me kõik seda tõesti soovime, mis me oleme nõus selle eest maksma ja kuivõrd me suudame meie poolt valitud esindajaid selles suunas töötama panna. Just siia sektorisse tuleks tingimata koondada meie ühiskondlikke ressursse. Meie perekonnad peaksid olema vähemalt kolmelapselised! Igatepidi tuleb soodustada eesti perekondade suurenemist ja laste püsimist eestlastena, erilist hooldust kandes eesti vallaslaste heaolu eest.

MAJANDUS

Kui Gorbatšov veebruaris 1987.a. Eestis käis, väitis ta muuhulgas, et arenenud Eesti NSV eksportivat kaupu ülejäänud Nõukogude Liitu 2,5 miljardi rubla eest. Tagasi saavat Eesti aga kõiksugu kraami 3,5 miljardi eest. Järelikult, vot seltsimehed, olla eestlastel puht majanduslikult kasulik olla NL kcostisosaks. Et Gorbatšov kas puhtalt valetas või oli lihtsalt halvasti informeeritud, seda on siiani vist kõige täpsemalt tõestanud Tartu ülikooli endine majandusteaduse professor *Eduard Poom*, Stockholmis, ETSR Aastaraamatus IX (1985). Hinnad ja palgad Nõukogude Liidus pole tingitud turust, vaid neid seatakse poliitilistel kaalutlustel Moskvast. Ka *Endel Kareda*, *Aleksander Kaelas* ja *Arvo Horm* Rootsis ning *Elmar Järvesoo* ja *Rein Taagepera* USA's on (vahelduva eduga) teaduslikeks otstarbeiks kasutanud Nõukogude Eesti majandusstatistilisi andmeid.

Iga, kasvõi mõõduka allikakriitikaga läbiviidud analüüs Eesti NSV majanduslikest oludest lõpeb ikkagi röövmajanduse fikseerimisega. Näiteks tõi *Henry Ratnieks* (JBS 1981) esile, kuidas Eesti NSV produtseeris aastas 16,7 miljardi kWh energiat ja kasutas sellest ise vaid 6,6. Küllap ülejäänud, tähendab 10 miljardi kWh, läks Leningradi, nagu Eestis toodetud tootki. Jätkub lühivisiidist Eestisse, et saada tunda selle majandussüsteemi tulemusi oma enda nahal, või kõhul. Kontrast avaliku eksportstatistika rikkuste ja pooltühja kõhu korisemise vahel on kriiskav. Kui meil turistidel poleks välisvaluutat ja kohapealseid sugulasi, kus me siis Tallinnas üldse süüa saaksime?

Juba mõnd head aastakümnet on Kirde-Eesti põlevkivi kaevandusaladel jämedalt saastatud keskkonda. Neist probleemidest võime *Mare Taagepera* ja *Toomas Ilvese* töödest täpsemat informatsiooni saada. Ammu tuntud on suured kuumaastikulised alad Kohtla-Järve ja Sillamäe ümbruses. Pandivere fosforiidi kavandatud suuremootmeline tootmine Nõukogude Liidu hädise põllumajanduse väetiseks ähvardab tervet Põhja-Eesti ja Soome lahe keskkonda kõige lõplikumal viisil. Tuumajõu lohakas kasutamine, ka sõjaväelisteks otstarveteks, Tsernobõli katastroof ja Ignalina jõujaama ehitamisplaanid, on väikesele naaberrahvale juba rahvamõrva ehk genotsiidi ähvardava ulatusega. Pealegi hakkavad Muuga transiitsadama venelastest töölisperekonnad sajatuhandete kaupa lisa andma Tallima umbkeelsetele.

Samal ajal välis-eestlaste majandus areneb ja kasvab. Ega meil neid miljonäre siin vähe pole.

Kuid: ons meil Välis-Eestis ka majanduslikke kohustusi oma eesti sugulaste ja sõprade suhtes? Missuguseid? Kui ulatuslikke ja missuguste võimalike restriksioonidega? Ning: kuidas kasutaksime omi ressursse terve rahva ulatuses solidaarselt ja optimaalselt?

SOTSIAALOLUD

Nõukogude Eesti sise poliitika oleneb oluliselt juba eelpoolmainitud teguritest aga ka välispoliitikast, kui nüüd selleks nimetada alluvust kõiksugu ministriumitele ja teistele asutustele Moskvas. Meile peaks ammu selge olema, et igapäevane elu Eestis on mitmeti keerulisem kui Läänes. Korteri- ja toitlustusolud on vaesemad, perekonnaolud raskemad. Alkoholism on levinenum. Lahutus on tavalisem, bürokraatia suvalisem. Julgeolek ei kindlusta julgeolekut. Partei on nagu ta on. Vana lutherlik töömoraal "vara tööle, hilja voodi - nõnda rikkus tuppa toodi" olla haihtumas jne jne. Järk-järgult, samm-sammult, viiakse läbi ka nn. internatsionaliseerumine, loe: venestamine, tähendab uue (tegelikult brešnevliku) nõukoguliku, venekeelse, juhmi prototüübi loomine. Seda lausa hävitavat rahvuspoliitikat on siiani eesti osas kõige täpsemalt ja ulatuslikumalt analüüsinud *Sirje Sini-lind* (1985).

Paguluses on meil kõige suuremaks rahvuslikuks mureks assimilatsioon, ühtesulamine kohalike pärisrahvastega. Aastal 1947, tähendab juba nelja aastakümne eest, lasi "Teataja" toimetus Stockholmis laduda sensatsioonilise rubriigi kadunud kümnetuhandest eestlasest. Probleem pole teiste sõnadega kuigi uus. Kuid ta on järjest pakilisem, eriti arvestades meie pagulasperekondade juba niikuinii nõrgavõitu iivet. Olles siinjuures defaitistlike kalduvustega, võiksime vaikselt mõnu tunda fakti üle, et meid siiski nii kaua veel alles on. Kuid evides aktivistlikumat ja eelkõige optimistlikumat maailmavaadet võiksime aga pärida, mida me siis oma organisatsioonide läbi lõppude lõpuks oleme nõus mängu panema, et pakkuda küllalt ahvatlevaid alternatiive meie noortele. Ainult kohusetunde peale mängimisest ju ei jätku. Lisaks peaks neile antama soliidne võimalus tunda mõnu, ja veidi uhkust ka jäämaks selleks, kes nad on. Just selles lõigus ei tohiks me jääda passiivseteks. Sest kodu-eestlastel on igal alal, eriti kultuurilistel ja poliitilistel tasanditel, eluline vajadus asjatundlike eestkostjate/vahendajate järele Lääne riikides. Ning meie Läänes vajame kodu-eestlasi, nende kultuuriloomingut ja nende vabadustaotlusi, et püsida teadlike eestlastena välismaal.

On vaevalt usutav, et me enam (algaastakümnetel oli see veel võimalik), ilma Kodu-Eesti kultuuriliste ja poliitiliste taotluste tagasisideta suudame noortele pakkuda just seda positiivset ja võitlejaslikku rahvusliku identsust, mis neid inspireeriks olema ja jääma eestlasteks.

Raske on öelda, mil määral selliseid üldrahvuslikke aspekte on arutatud - ja arvesse võetud - meie keskses Välis-Eesti organisatsioonides. Kuid lähtudes vajadustest on tervel eesti rahval just praegusel pingelisel ajal vaja asjatundlikke, rahvusvaheliselt tunnustatud ja mitmekeel-

seid (!) eesti elu-olu uurimis- ja informatsiooni keskuseid nii Euroopas kui Ameerika mandril.

STRATEEGIA

Gary Guertner ja *Rein Taagepera* on meile (JBS 1985) selgelt ära näidanud Eesti strateegilise olukorra. Teatavasti on Eesti territoorium eventuaalse suurkonflikti puhul juba aastakümneid püsinud NATO kõige õudsemate missiilide märklauana. Vajutatakse kusagil mingisugusele nupule ja Maarjamaa rahvas lakkab olemast. Selline Pentagoni/USA praegune poliitika Eesti suhtes peaks aga olema kontra-produktiivne. Sest niiviisi hirmutatakse eestlasi kõige paremini jäämaks Nõukogude Liidule solidaarseteks. Järelikult tuleb küsida (nagu *Taagepera*), miks State Department, kus eelduste kohaselt suhteliselt helged pead koos on, ei suuda end Pentagoni strateegide seas maksma panna?

NATO ähvarduste põhjuseks on, mõistagi, NL ofensiivsed tuumarelvad Eesti pinnal. Kuid neist olla nüüd kõige vängemad koletised Peipsi taha tõmmatud. Allesjäänute raadius hõlmab aga vabalt skandinaavia maid, kaasaarvatud neutraalne Rootsi.

Meie esimesel laulupeol, Tartus 1869, väitis *Jakob Hurt*, et "eestlased ei ole mitte kärbsed, kes täna sünnivad ja homme surevad, vaid üks vana ja visa rahva sugu..." jne. Tal oli muidugi õigus, nagu *Henrik Visnapuul*, kes kuulutas: "Me kestame üle aja". Viga seisneb tänapäeval ilmselt selles, et Moskvas ja Pentagonis ei tunta Hurta ega Visnapuud ega eesti rahva ajaloolist hciakut.

Küsimus on, keda panna eesti kultuurilugu õpetama nende asutuste otsustajatele? Kas Pentagoni suhtes siiski mitte meie valitud ja seatud rahvaesindajaid USA-s? Moskva otsuste läbiviimiste eest Eestis saavad kunagi vastutama Eestimaa Kompartei võimurid ja kollaborandid.

Tundub, et me vajaksime rahvana rohkem kompetentseid poliitikuid, rahvusvahelise poliitika vaotlejaid, sovjetoloogide, tegijaid, kaasamängijaid, suhtlejad, "koridori" surveavaldajaid nii Kodu- kui Välis-Eestis. Ning kuidas on meie vahekord puht strateegilise haridusega? Kas meil rahvana praegu oleks - nagu õnneks Vabadussõja puhkemisel oli - piisavalt välja panna kõrgemat sõjakooli lõpetanud ohvitseri? Kui mitu, Läänes ja Eestis, kokku? Teada on nimelt ka *Teresa Harmstone-Rakowska* uurimiste läbi (JBS 1987), et kodu-Eesti noormehed ei astu Punaarmee karjääri tegema. Ja kui lähevad, siis kaovad, upuvad vene massi. Aga tulevikus, ükskõik mis saab, läheb meil tervikliku rahvana vaja mehi, kes oskaksid efektiivselt toimida kriitilistes olukordades, suudaksid langetada otsuseid ja oleksid võimelised neid ka läbi suruma.

IDEOLOOGIA

Kodu-Eestis elatakse juba enam kui 40 aastat tsensuuri, marksismi-leninismi ja pideva valeinformatsiooni tähe all. Paguluses oleme olnud hajutatud mitmele mandrile ka ideoloogiliselt. Soome televisioon, lääne raadiosaated ühelt poolt, pagulusajalehed, -kirjastused ja globaalsed ettevõtted teiselt poolt, on aidanud vahemaid ja vahesid ületada. Sellele vaatamata elame rahvana ikkagi olukorras, kus vend vaevalt enam tunneb venda, lellepoe-gadest rääkimata. Ideoloogilisel pinnal oleks meile kõigile uuesti vaja selgeks teha, kuidas, mis põhimõtetel me kord oma tulevikku konkreetselt kujundada sooviksime. Tunneme vist kõik Solženitsõni GULAG-arhipelaagi kirjeldust, kuidas temale kui nõukogulasele eesti jurist ja poliitikategelane Arnold Susi kusagil kaugel vangilaagris pidi õpetama demokraatia põhi-mõtteid. Teame ka kuivõrd on üldiselt tänapäeva paguluses tuhmunud tead-mised 1918 a. 24. veebruari "Manifestist kõigile Eestimaa rahvastele" (OBS mitmus!), selle põhimõtteist ja sisust. Armetult vähe esineb tänapäeva paguluse meediumides puht ideoloogilist debatti.

Kas me ei ole selleks enam võimelised? Paguluse alguses oli asi mäle-tatavasti teisiti. Või on meid kõiksugu kaikategelaste poolt ärahirmutatud (nn. 30.a. plaan?), või ehk püüame kramplikult hoida omaenda nahka pääsemaks jälle Eestisse, järjekordsele "safaarireisile"? Või ehk puudub meil lihtsalt huvi?

Mis iganes, igatepidi on väär selles lõigus passiivseks jääda. Oleks lihtsalt nõrkuse tundemärk, ütelda, et terve selle ideoloogilise asjanduse ajavad tulevikus kord joonde kodu-eestlased ise. Sest neil olla parem üle-vaade jne. See defaitistlik seisukoht on hästi mugav ja rahulik, kuid siiski ekslik.

Tegelik olukord tohiks nimelt olla vastupidine. Ka puht ideoloogilis-tes küsimustes võib arvata, et Eestis vajatakse abi ja inspiratsiooni Lää-nest. Vaevalt, et neil seal on käepärast just need ülevaatevõimalused ja kontaktid, mis meil siin on. Vaevalt, et kodu-eestlased, pärast 40. aastast totalitaarset režiimi, oleksid laiemas ulatuses võimelised läaneli-ku demokraatia ja parlamentarismi üle arutama ja otsustama. Ka ideoloo-gia ning tuleviku riigikorra sektoris peab pagulus Kodu-Eestile appi tulema.

MANIFEST

Vajame ideoloogiliseks otstarbeks uut "Manifesti" - ajakohast, moodsat, kõigile Eestimaa rahvastele, - nagu varemgi! See selgitaks, esiteks, põhi-mõttelist tausta ning pakuks, teiseks, konkreetselt sõnastatud alternatiivi praegusele olukorrale Eestis. See peaks, kolmandaks, olema dokument,

alus, mille ümber terve rahvas saaks koguneda, millega väldiksime edaspidist killunemist. Võrreldes näiteks juutide diasporat ja nende Vana Testamendi ühendavat rolli. Meie uus Manifest laiendaks ja süvendaks meie endi arusaamasid, annaks alternatiivi ja võidaks sümpaatiad nii Läänes kui praeguse Nõukogude Liidu demokraatlikes ringides.

Kes koostaks sellise rahvusliku põhikirja? Kellel oleks vastav oskus ning volitus/pädevus? Mis autoriteediga saaks sellist põhjanevat ürikut levitada globaalses ulatuses, kuid eelkõige Eestis? Kindlasti oleks sel puhul vaja mitme ringkonna efektiivset koostööd ka üle Läänemere. Karta on, et me ilma uue Manifestita killuneme ikka rohkem, hargneme üha enam, kuni lõpuks kaome. Uus Manifest võiks anda suuna, mille poole kooskõlastatult edasi töötada.

KULTUUR

Väide, et pagulus vajab Kodu-Eesti kultuuri ja Kodu-Eesti vajab pagulust nagu akent värsket õhu jaoks, ei tohiks üldiselt enam olla küsimärgi all. Arutada võib aga, kes kellele rohkem kasulik on. Formaalses koostöös üle piiride tuleks meie poolt kindlasti nõuda pariteetsust. Peaksime rohkem rõhutama pluralismi. Absoluutselt ei tohiks leppida sellega, et mõni asutus (näiteks VEKSA) üritab seada end monopolistlikku olukorda, kontrollimaks ja isegi infiltreerimaks kontaktidevõrke.

On usutav, et kodu-eestlaste seas valitseb palju suurem tung siia tulla, kui meil sinna minna. Nende siiatulek on neile nimelt alati mingisuguse väga konkreetse kasumiga ühendatud, ka informatsiooni (VEKSA jt.) või muus osas. Meiepoolset ideoloogilist stabiilsust ja majanduslikku üleolekut tuleks läbirääkimistes rahulikult rõhutada, seades VEKSA jt. rohkem siinsete pillide järgi tantsima.

Ka kultuurivahenduse osas ootaks meie keskorganisatsioonidelt rohkem värsket initsiatiivi ja pealetungi, igal juhul mitte nõrdinud kaitsepositsioonile asumist, nagu siiani üldiselt. Võtame näiteks Kanada Eesti Kesknõukogu praegust häireolukorda väidetava Eesti NSV "kultuuri-pealetungi" ees. EKN-is istub küllalt palju endiseid ja praeguseid "võitlejaid". Mingu nad tõeliste rindemeesena siis ometigi ise kord pealetungile! Kasutagu nad koos Rootsi REE ja ERN-i ning ülemaailmse ÜEKN-iga vähemalt kordki olukordade muutlikkust enda ja meie kasuks, kui nad täisverelised poliitikud tahavad olla!

Eestis kehtivad teatavasti uuendust taotlevad 'glasnost' ja 'perestrojka'. Kuidas on meie keskorgid neile mõistetele reageerinud? Aasta 1987 oli ju pealegi uhkelt välja kuulutatud "Eesti Tutvustamise Aastaks". Kes õige tutvustas keda/mida kellele? Kuidas, näiteks, siduda tulevikus pere-

strojkat/glasnosti sellesama, kindlasti vajaliku, tutvustamisega jne? Või eksisteerivad need mõisted äkki eri maailmades?

KESKORGANISATSIOONID

Nagu näeme, jääb eesti põlisrahvas nii kodumaal kui paguluses järjest vähemaks. Ta elab elulise saastamise ja alalise tuumasõja ähvarduse all. Tema maa röövitakse paljaks või reostatakse lõplikult. Võõrad voolavad sisse. Rahvas on poliitiliselt võimetu. Moskva ja tema kollaborandid määravad ja prassivad ohjeldamatult. Paguluses käib kõva assimileerumine. Kultuurilist ja poliitilist koostööd üle piiride takistatakse. Nn. teisitimõtlejaid vaenatakse, peetakse Siberi sunnitöölaagrites, vaimuhaiglates nagu varemgi. Ning maailma avalik tähelepanu ei ole sugugi suunatud meile, eestlastele, vaid teistele, veelgi pöörastematele olukordadele maakeral.

Küsimusele, kuidas meie keskorganisatsioonid sellise üldolukorraga, millele on lisandunud perestrojka ja glasnost, toime tahavad tulla, võiks vastata teise küsimusega, nimelt: - Kas meie kesksed rahvaesindused on üldse võimelised midagi neis asjus tegema? Ja kas meie, kui nende vastutavad valijad, tahame, et nad seda oleks? On meie keskorganite struktuurid ja ressursid üldse sellised, et neil oleks võimalik midagi praktiliselt ära teha? Mis tasandil ja mis probleemidega me valijatena lõppudelõpuks tahame, et meie keskorganid töotaksid? Kas nad peaksid tegutsema pikema perspektiivi ja radikaalsemate võtetega? Kas soovime neilt kreatiivsust, paendlikkust, löögijõudu? Või oleme rahul teraapiaga ja ehk isegi puhtkosmeetilise probleemi-lahendusega?

Eesti rahvast esindab globaalses ulatuses: 1) ÜEKN, Ülemaailmne Eesti Kesknõukogu, asukohaga New Yorgis, mis on valitud teatud ringkondade poolt kogu maailmas, kuid mis ei tunnista Eesti Vabariigi valitsuse kontinuiteedi printsiibil loodud eksiil- 2) nn. Oslo-valitsust, mille liikmed asuvad peamiselt Rootsis ja Kanadas ning mille ringkonnad omakorda ei toeta ÜEKN-i ega Rootsi Eestlaste Esindust, millel aga on oma esindus ÜEKN-is ning 3) meie konsulid, neist toekaim New Yorgis.

Üldmulje on, et kõik need organisatsioonid ja asutused, nii väärtuslikud kui nad igaüks omaette ka ei ole, pole siiani olnud võimelised käsile võtma meie rahva kõige põletavamaid probleeme. Tekib jälle küsimus, et kas nad siiski rohkem ei taotle esindada regionaalseid eestlaste ringe kui meie rahvast terves ulatuses. Nad sumavad nagu igaüks omaette tiigis, tegelevad vähemate, peamiselt kohalike küsimustega ja näitavad järelikult üles suhteliselt vähe "riigimeheliikkust".

ÜHENDADA OSLO VALITSUS JA ÜEKN

Kas ei peaks nüüd teiste sarnases olukorras olnud rahvaste eeskujul looma uue, vastava kompetentsiga organisatsioonide struktuuri, mis vastaks meie rahva peaprobleemide raskusele ja aja nõuetele?

Esimeseks sammuks võiks soovitada kõikide keskorganisatsioonide esindajate ühist seminari, töönädala-lõppu, et koos meie ühiskondliku ja kultuurilise ala asjatundjate teadlastega vähemalt kord üheskoos arutada, kuidas efektiivsemalt ja rohkem riigi- ja rahvamehelikult edasi toimida. Muide, nii soovitatigi Toronto ESTO ühel väiksemal kinnisel lunchil, kui selgus, et ESTOst pidi raha üle jääma. See oli nüüd varsti neli aastat tagasi.

Ning: Mis takistaks mõneaastalises perspektiivis Oslo- ja ÜEKN-struktuuride/gruppide teadlikku kokkusulatomist, efektiiviseerimaks vabadusvõitluse juhtimise autoriteeti? Selle Gordoni umbesõlme lahti raiumisega kataksime tuleviku juhtkonna nii ajalcolise (kontinueet) kui demokraatilise (valimised) legitimatsooni. Kasu oleks sellest eriti eesti rahval. Äkki leiaks keegi hakkajam tegelane siis ka moduse, kuidas ühisel jõul korda seada Eesti Vabariigi saatkonnad Londonis ja Berliinis ja kuidas neid edaspidi kasutada originaalseks otstarveteks, nimelt rahvuslikuks tööks ja esinduseks. Vaevalt, et me konsulidki sellele vastu vaidleksid. "*Caveant consul...*", eks ole, aga nimelt terve rahva eest pidid roomlaste rahvavanemad hoolt kandma! Just seda tahaksime jälle näha. Ja toetada. Sest tulevik on ka meie endi luua. – Mis alustel hakatakse kujundama me rahva poliitilist elu maapaguluse viiendal aastakümnel?

Hain Rebas

Torontos 18.12.1987

/ järg: LUHIKE JA PIKK PERSPEKTIIV /

Eestlaste tihe organisatsioonide võrk, liiklemine ja ESTO tüüpi kokkutulekud on natuke petlikud kui järeldatakse sellest et meil on ka hea mõttevahetus ja informatsiooni levik omavahel. Kahjuks on eestlaskondade suurimaks puuduseks just lagunemine asupaikadeks, ringkondadeks, sõpruskondadeks kuhu omavaheline jutt ja informatsioon takerdub ega levi kaugemale. Ohesõnaga me ei räägi üheteisega ega tunne hästi üheteise mõttemaailma. Selles mõttes on meie ajalehed ainukesed üldinformatsiooni kandjad, kuigi ka need jagunevad ringkondadeks vastava materjaliga. Selles mõttes on ülemaailmne, suure levikuga "Aja kiri" hädavajalik. Selleks on praegu eestikeelset potentsiaali, ka nooremates aastakäikudes, olemas. Kui nõustud, siis aita kaasa.

Toimetaja

12

AEG LÜKATA

AEG PIDURDADA

Rein Taagepera

Atmosfäär Eestis on a. 1987 muutunud nii, et seda on peaaegu võimatu siin Ameerikas ette kujutada ja jälgida. Peame vastavalt mõndagi uue pilguga vaatama - ja päris kiiresti. Järgnevad mõtted panin kirja juulis 1987 ega näe vajadust neid kohendada muidu kui stiililiselt, ehkki vahepeal, aasta teisel poolel, on mõndagi uut toimunud. Selleks ajaks, kui see kirjutis ilmub, oleksid uued kohendamised samuti aegunud.

Ajalugu on hakanud liikuma. Me võime kaasa elada ja heal juhul kaasa tehagi, või pidada nädala olulisimaiks uudiseiks "Võidupüha ja jaaniõhtu" ning "Ilmataat oli lahke Seedrioru vastu" (esilehe-pealkirjad "Vabas Eestlases" 2.7.87).

Meie elektroonilisel ajastulgi liigub teave hämmastavalt aeglaselt. Ajakirjade numbrid, mida lugesin Eestis-Soomes kahe kuu eest, jõuavad tavalise postiga Ameerikasse alles järgmisel kuul. Naastes siia on mul seega tunne nagu oleksin liikunud valguskiirusest kiiremini ja istun siin nüüd oodates millal minule tuntud signaalid mulle järele jõuavad. Psühholoogiline kiirus on aga veelgi madalam. Viisin oma arust Rootsi põrutavaid teateid, tulin nädala pärast Itaaliast tagasi Rootsi ja leidsin, et andmed polnud vahepeal tolligi edasi liikunud. Nad ei sobinud harjumuslikku üldpilti.

Et teha asja konkreetsemaks, esitan järgmisena katkeid kirjast, mille saatsin koju Stockholmist 6. juunil, pärast Balti Uuringute Konverentsi lõpu ja ligi kuu aega peale mu viibimist Eestis. Isikukirjeldused on muidugi välditud või muudetud (selles osas ei saa veel praktikat muuta!) Need spontaansed read ei tundu mulle tagasivaates ülepakutuina.

Samu inimesi kohates on tunda meeleolu või atmosfääri muudatust Eestis kuu või isegi ainult nädala möödudes. On muutunud peaaegu võimatuks osa ametiisikuid irriteerida mingi küsimusega N. Liidu minevikust või isegi olevikust, sest kõike näevad nad uue tuleviku valguses, mis ei vaja õigustust minevikult. Seega ei olda sunnitud minevikku kaitsma või üldse selle suhtes seisukohta võtma.

Esitasin täna oma ettekande Punaarmee Eesti Korpuse inimkaotustest (9000 surnut töölaagris). Arutelu ajal küsis koosolek juhataja ühe sealse teadlase arvamust. "This is of course a preliminary report. We will soon open 4/5 of our closed archives to the public, and then we can have a joint project on that." Veel kuu aja eest oli eraviisilinegi Nikluse mainimine nagu torge herilasepessa. Nüüd võeti Nikluse mainimist mu siinses tervituskõnes ülima rahuga. Üks ametiisik luges mu kõrval istudes läbi mu pressiteabe Nikluse kohta, viitas lõpplõigule ja ütles, et on sellega täiesti päri. ("Soviet officials correctly point out that Mart Niklus is practically unknown to the people in Soviet Estonia. Niklus is no Estonian Mandela. But his lack of stature makes it even more pointless to keep him in prison. Why not improve the Soviet image abroad by releasing a sick man who is out of touch and presents no threat to the authorities?")

rida, et see nüüdki veel pole iga pagulaslehe iga numbri esiküljel.) Lugeda nõuet üle-Eestiliseks fosforiidi-referendumiks Tartu ülikooli komsomolikoosoleku ebaametlikus protokollis aprilli algusest; lugeda seda paar päeva hiljem juba ametlikus ajalehes aprilli lõpust; veel paar päeva hiljem näha kuulda referendumi mõtte arutelu otseselt Eesti Televisioonis... Lugeda "Loomingus" 4/87 soovitus plaanimajandus põhiliselt kaotada. Näha tallinlasi muhelemas 8. mai "Sirp ja Vasara" kuulsa karrikatuuri üle "Sitta kah!" (mida ei "Teataja" Rootsis ega "Vaba Eestlane" Kanadas (2.7.87) ei osanud fosforiidi-küsimusega seostada!). Pidada ettekanne oma erialal (maailma valimissüsteemide analüüs) Teaduste Akadeemias ja arutada esitatud küsimust eestlaste ning venelaste esindatuse üle, kui on mitmeid kandidaate. Rääkida fosforiidi-vastastes särkides noortega. Tunnetada kohapeal, et Mart Niklus pole vangist koju tulnud. Kaotada patakas "Spordilehti" eeskirju meelevaidselt tõlgendavale umbkeelsele vene tollikerbosele. Kuulda ainult vene keelt Tallinna vanalinnas õhtul peale kümnet. Aga mingem asja tuuma juurde.

Muudatuste tempo N. Liidus on hiljuti kümne- või koguni sajakordistunud. Samal ajal pole olukord üldsegi palju muutunud. Need kaks tõika pole sugugi üksteisega vastuolus, kui silmas pidada, et paari aasta eest oli muudatuste tempo nulli ligidal. Ometi tundub mulle, et NL on jõudnud läveni, kust ajalugu väga kiiresti liikuma hakkab, olgu edaspidi või vastulöögina tagurpidi. NL majanduskriisi saavad lahendada ainult radikaalsed reformid. Kiired muudatused tõstavad aga pingeid ja võivad tuua vastulööke. Kui konservatiivsed jõud Gorbatsõvi peaksid kukutama, avastavad nad vist väga kiiresti, et ka nendel pole muud valikut kui reformid. Kui aga reaktsioon tuleb sõjaväe-diktatuuri näol, võib asi palju hullemaks minna kui oleme harjunud ette kujutama. Rahvusriigid võidaks kaotada ja vene keel sama ainuvalitsevaks teha kui hispaania keel Franco ajal Hispaanias. Ja sõjaväe-distsipliini varal võib terveks aastakümnekski jätta illusioon, et majandus toimib rahuldavalt.

Meie huvides on saavutada reforme kiiresti, ent mitte nii kiiresti, et katastroofiline vastulöök teoks saab.

Hädaoht on, et deklaratiivsed ja retoorilised muudatused liiguvad kaugemale ette ja praktilised muudatused ei jõua järgi. Jutt saab alati kiiremini liikuda kui tegu. Seda enam, et inimesed on harjunud kõike saama ja vastu võtma riigilt. Nüüd ootavad nad riigilt ka seda, mida läänedemokraatias ise hangitakse.

Väike näide. Kuulasin linti mullusest Kirjanike Liidu koosolekust, kus Uno Laht hurjutas tegelasi, kes väljaspoolt vaadates üldse sandimatena ei paista kui omaaegne julgeolekutöötaja Laht ise. Aga olgu peale. Asja naelaks on, et jutt kõlas nii, et lõpus oodanuks: "Valige mind Kirjanike Liidu esimeheks ja ma ajan asjad joonde!" Tuli aga hoopis: "Sellepärast astun ma Kirjanike Liidust välja." Ei katsugi ise rügada, vaid tulen tagasi, kui hea paternalistlik tsaar oma paternalistlike tšinovnikutega on demokraatia jalule seadnud. Ta pole erand. Endised kuulekad alamad ja endised erimeelsed arutavad, mida tuleks teha, aga palju vähem, kuidas seda teha, kuidas soovitud paika jõuda. Ja teisiti ei saagi see olla, kuna varemalt midagi polnud jätetud initsiatiivi hooleks altpoolt.

Initsiatiivi-lihased on kängunud. Suurest töö hulgast, mida huvirühmad demokraatlikes maades peavad oma sihtide saavutamiseks kulutama, pole paljudel aimu - ja kui oleks, öeldaks vist tihti ehmunult "ei tänan". Demokraatlike sihte katsutakse saavutada diktatuursete ("administratiivsete") meetoditega, sest need on ainsad, mida tuntakse. Mis siis, kui plaanimajanduse kõrvaldamine sadu tuhandeid töötajata jätab - see on üldise edu hind. Et see neid plaanijaid aga sunnib meeletultlikule vastupanule, mida peaks vältima - mitte kaastundest, vaid oma eesmärkide saavutamise huvides - selline pragmaatiline mõte on sealsele reformijale uus.

Meil välismaal pole vaja neile abi pakkuda küsimustes, mida peaks muutama. Seda näevad nad ju oma silmaga. Aga meid on vaja "kuidas?" küsijatena ja pragmaatiliste demokraatlike lahendusviiside tutvustajaina. See "kuidas?" võib mõnelegi Eestis mõjuda võõrastavana. Põhimõttelised otsused on tähtsad ja huvitavad ja suhteliselt vähe tööd nõudvad. Selle "kuidas?" jätame, **noh,**

TARTU LEHEST

"EDASI"

EDASI on, kui S&V maha arvata, kõige mitmekülgsem ja ajakirjanduslikum ajaleht Eestis. EDASI on tihti esimene üles võtma elulise tähtsusega küsimusi. Üldtuntud on näiteks iive-, fosforiidi- ja isemajandusdebatt.

EDASI populaarsus üle maa on suur ja selle tiraaž 119 000 eksemplari ei vasta nõudmisele. EDASI arendab ka satiiri, milleks on lehekülg HERILANE. Allpool "ennustused on nopitud EDASI AASTAKALENDRIST.

20. JAANUAR

REIN RANNAPIL ESJETENDUB
MADISSONI SQUARE
GARDENIS ROKKOOPER
«EILE NÄGIN MA EESTIMAAD»

26. VEEBRUAR

SEOSSES ERAKORDSELT PINGELISE
LIHAPLAANIGA VÕETAKSE ARVELE
KA KÕIK RAJOOINI
TERRITOORIUMILE
SIGINENUD ULUKID.

18. MÄRTS

LOPEB KÜTTEPERIOOD. ALGAB
NÄRVISÜSTEEMI LÄBIPESEMINE.

26. APRILL

MITMESÜGUSED «HÄÄLED»
PROVOTSEERIVAD EESTI
RAHVAST KEVADKÜLVILE.
EESTI NSV ATK EI LANGE
PROVOKATSIOONI OHVRIKS

16. MAI

ÜLELIIDULINE FIRMA «MELODIJA»
ANNAB VÄLJA
KAUAMÄNGIVA HELIPLAADI
«ALLA PÜGATSOVA SÕIM
HOTELLIS «PRIBALTIISKAJA»»

Nad küsisid mu prognoosi N. Liidu arengu suhtes. Ütlesin, et on 50-50% võimalus, et aasta pärast on Gorbatšov kukutatud ja reformi asemel reaktsioon. "Ahah! ah siis Läänes arvatakse kah niimoodi." Ometi on mõni neist juba ennast trükis nii täielikult reformiga sidunud, et reaktsiooni puhul kaotaks oma koha. Aga selline 50-50 võimalus ei näi teda häirivat. Risk näib olevat asja väärt. Sellele lisaks teadmine või veendumus, et senine joon on nii lootusetu, et reaktsioon peaks peale võimuhaaret peatselt uuesti kapituleeruma.

Võibolla oli Hispaanias enne ja peale Franco surma selline asjalik-rahulik tunnetus. Ja võibolla ka Lech Walesal *Solidarność*'i mahasurumisest saadik: tagurused võivad veel mõnda aega paljugi teha, aga nad on juba osa minevikust. Neid pole vaja ajaloo prügitünni poole lükata - nad jõuavad sinna omalgi jõul. On vaid vaja tulevikku kavandada rahulikus tempos. Ei mingit konfrontatsiooni tunnetust nagu Ungaris 1956, et tulevik on kaaluksel ja on vaja meeletlikku panust. Hoopis tunnetus, et kaal on juba möödapäismatult vajunud uue poolele.

Mainisin X-le, et esineb olukordi nagu Kreekas ja Argentiinas sõjaväevõimu ajal, kus valitsev rühm majandusega nii umbe jookseb, et vabatahtlikult loobub võimust. (Mõnes mõttes algas niimoodi ka Prantsuse Revolutsioon.) Muidugi nägi ta viidet kompartei umbejooksule - ja see võimust loobumise võimalus ei paistnud talle absurdseks (ehkki ma isegi ei pea sellist arengut väga tõenäoliseks).

Enamasti tulevad nad enne välja uute mõtetega omavahel kõneldes ja alles hiljem avalikult, ent tempo on nii kiire, et mõnikord jõuab avalik omavahelisest ette - nagu selle ühisprojektiga Korpuse kohta. Olin küll enne seda omavahel soovitanud, et kumbki pool esimese sammuna "teise poole" 1940-te aastate sigadused korralikult läbi töötaks - sedagi pole ju siia maani kuigi asjalikult tehtud. Vastus: "Seda kah, aga meil on juba luba arhiivide suhtes nii et me saame kõik 'valged' laigud eesti ajaloos ära täita." (Keegi teine lisas hiljem: valged laigud ja mustad plekid!)

Kogu aeg on muidugi kuklas küsimus, kas see on ulatuslik näidend. Aga raske oleks mitte rollist välja langeda nii ulatusliku kontakti kestel, eriti kui "supporting cast" on nii suur. Ja sööt oleks kaugelt suurem kui saak väärt oleks. "Loomingu" mai-number on nagu üüditamiste erinumber!

Mõned lisamuljed. Tulla Helsingisse ja saada paugupealt üle valatud N. Eesti ametlike trükiste ja ebaametlike tekstide tulvaga, nii et kuulmine-nägemine kaob - eriti seoses fosforiidi-afääriga. (Ja ma ei suuda aktsepteer-

nendele, kes meil alati on sellega tegelenud - ametnikele. Demokraatia aga tähendab pragmaatikat "printsipiaalsuse" asemel, visadust oma tõe levitamisel koos sallivusega vastaspoole suhtes ning tihti kohutavalt ulatuslikku tehnilist ettevalmistust ja dokumentatsiooni. Nõuab ka arusaamist, et vastane antud küsimuses pole mitte "vaenlane" laiemas mõttes. Need on aspektid, milles meil on kogemusi ja N. Eestis paratamatult pole. Nad tihti ei tea et need aspektid üldse on olemas ja on olulised demokratiseerimise õnnestumiseks, mida me mõnel määral ehk saame vahendada.

Väliseid vorme saab kiiresti muuta. Mõtteviisid muutuvad aeglasemalt. Vormid peavad muutuma küllalt aeglaselt, et mõtteviisid suudaksid kohanduda. Vormi liig kiire muutumise puhul täidab vana käitumisviis uue vormi vana sisuga ja võib sellega uut vormi isegi diskrediteerida. Selliseid pettumusi (näiteks demokraatia suhtes) on ajaloo küllalt nähtud - ka eesti ajaloo.

Kui olud aegamööda muutuvad, muutub massi hoiak palju järsemalt. Alguses ei usu mass, et midagi on võimalik. Kui siis midagi siiski teostub, võib mass üleöö hakata arvama, et kõik on võimalik. Inimesed, kes eile arvasid, et Walesa on narr utopist, hakkavad täna uskuma, et ta on suur juht. Ja homme karjuvad nad "Walesa, sa oled meid maha müünud!", kui eilne ime täna ei kordu. Ülehomme ei juhi enam Walesa massi vaid mass Walesat. Ta on sunnitud valitsuselt rohkem nõudma kui ta enda vaist lubaks. Osalise võidu konsolideerimise asemel (kus mõtteviisidel on aega kohaneda) aetakse pill lõhki.

Praegu on aeg uurida nii seda, mis aitas Solidarność'il valitsuselt järeleandmisi saavutada, kui ka seda, mis pilli lõhki ajas. Eestil on viimasel puhul kaotada rohkem kui poolakail.

Praegu (või täpsemalt kevadel 1987) iseloomustab Eestit eliidi lootusriikas hoiak ja massi skepsis. Ilma massi toetuseta ei suuda eliit rege liikuma lükata. Kui aga mass uskuma hakkab, et midagi on teostatav, on sedamaid aeg piduritele vajutamiseks, enne kui regi mäest täie hooga alla hakkab tormama.

Oleme harjunud palju nõudma teadmises, et niikuinii midagi me soovidest ei täitu. Seni on probleemiks üha olnud, et asjad ei liigu küllalt kiiresti. Nüüd on asjad hakanud liikuma ja me peame ümber mõtlema - peame muretsema nii liiga aeglase kui ka hukatuslikult kiire liikumise üle. Ja seda juba sel ajal, kui asjad veel naeruväärselt aeglaselt muutuvad. Kui massirevoldi algus (ja selle verine mahasurumine) on juba silmaga näha, on kaugel hilja. Pidurdama peab enne kurville jõudmist.

Mõned aspektid vajavad lükkamist sellal kui teised vajavad juba pidurdamist.

Aspektid, mis nõuavad vaibumatut lükkamist, on näiteks järgmised. Poliitvangide vabastamine. NLKP avalik deklaratsioon, et fosforiidi kaevandamisest loobutakse (see vist teostus septembris, vähemalt NSVL Ministrite Nõukogu tasemel). Vastuseis Tallinna Uussadama laiendamisele ja teistele projektidele, mis toovad kaasa uut vene (või usbeki) sisserändu. Venemaal kasvanud võimurite asendamine Eestis üleskasvanud inimestega.

Näitena aspektist, kus suurem kiirus võiks olla ebasoovitatav, on mitme kandidaadiga valimised. Ajaloos on liiga palju näiteid, kus liiga järsk vabade valimiste teostamine lõi asjad uppi ja diskrediteeris demokraatia. Ja poliitiline kultuur Eestis peab veel aastaid arenema, enne kui jõuame tagasi sinna, kus olime tsaariajal lõpul (peale mitmet Duuma-valimist). Franco-järgne Hispaania oli ses suhtes märksa arenenum.

Ka halba olukorda on soovitatav muuta mõõduka kiirusega. Revolutsioonid on pahatihti asju muutnud halvenaks: tsaari asemel bolševikud, šahhi asemel Homeini, Bourbonide asemel peatselt Robespierre. Mina olen parandamatu evolutsionäär.

MILLEKS KVALITEETI VAJA KUI MUIDU LÄBI SAAB?

Eestlastel on hädasti vaja inventuuri abinõudes ja strateegiates, mis aitaks eestlust, eesti rahvast ja kultuuri edasi püsida omal maal ja üldse maailmal. Eestlasi on vähe ja nende iive maailma madalamaid. Puht füüsiliselt, jõuga pole meil mingit võimalust end maksma panna. Ei saa me olukordi muuta, mitte otseselt. Seevastu teame siiski ütlust, et "vaim võib võita võõra väe". Vaim ei tähenda ainult tarkust, vaid ka kavalust, fantaasiat, võimet näha seoseid, tervikut, mis viib eesmärgi poole. Kui uuri-me inimkonna ajalugu, siis kogeme, et asjade arengus (alati) ei mängi otsustavat rolli algne jõudude vahekord, vaid tihti midagi muud, mis muudab olukorda sündmuste jooksul. Teatud eeldustel muidugi, eeldusi saab aga omakorda luua. Üksainus (hirmuäratav) näide olgu siin võimulvaldkonnast see, kus käputäis hispaanlasi kukutas Inkade impeeriumi. Teine (meeldiv) näide on meie Vabadussõda. Vaimulvaldkonnast võib tuua palju näiteid sellest, kuidas üksainus inimene võib mõjutada ja ka muuta maailma teadvust või ajaloo käiku. Niisiis võiks öelda, et iga arengu (hea või kurja) eeltingimuseks ei ole mitte alati eksisteeriv võim, vaid mingi kvalitatatiivne üleolek olukorra või vastase üle. Eestlased, kes ei identifitseeri ennast mõne (suur)võimuga, peaks taktika küsimusi tähtsamaks pidama kui otse-konfrontatsiooni otseste või näiliste vastastega.

Seda tükki kirjutama asudes oli mul mõttes arutada, kuidas saaksid eestlased end paremini maksma panna nii kodus kui maailmaa-areenil. Üks käidavamaid teid peaks olema panna panus KVALITEETILE. Enne siiski üks kõrvalepõige: lugedes ja meenutades vanu materjale ja debatte paguluse algaastaist, on otse hämmastav kui selgeltnägevad oli osa inimesi meie tuleviku suhtes. Ei saa öelda, et oli puudust tarkusest või retseptidest, mida oleks olnud vaja teha. Või kuidas teha. Palju sellest võiks täna uuesti trükkida ilma midagi targemat lisamata. Ometi on kurb mõelda sellele, mis tegelikult välja tuli. Kuigi samal ajal võime tunda õigustatud uhkust pagulaskonna saavutustest, eestlaste heast mainest ja visadusest säiluda ning isegi uuesti elustuda.

Kuidas need vastoksuslikud väited kokku lähevad?

Asi on iseenesest lihtne, sest igas töös ja ka ühiskonnas on võimalikud kaod - 100% ei saavutata kunagi (väljaarvatud propagandas). Nii nagu, näiteks, ühe mootori kasutegur võib olla 70% (kaod sissehõõrdumise j.m. tagajärjel), nii ka inimeste ühiskondlikul tegevusel on oma puudujäägid. See tegutsemine on kas kõrge või madala kasuteguriga - kas suhteliselt hea või halb. Madala kasuteguri puhul tehakse ilmselt palju tühja tööd. Võib olla ka nii, et aktiivsus on suur, kuid tegevus madala kvaliteediga, mis on sama asi.

Ilma et ka nalja pärast katsuks hinnata kasuteguri suurust eestlaste tegevuses, võib midagi ikka päris kindlasti väita: kvaliteeti saab alati tõsta (ja see kehtib kõikide ühiskondade kohta)!

Kõikide väikerahvaste ainuke tõesti kindel resurss ja võimalus on end kvaliteedi läbi maksma panna.

Peame täpsustama, mis on kvaliteet ja kuidas seda saavutada, muidu jääb see sõna abstraktseks mõisteks, mis erinevatele inimestele tähendab erinevaid asju. Niisiis, peab asjale lähenemises kokku leppima teatud kriteeriumides, nagu:

- mis on asja tarve? mis on eesmärk? kuidas seda saavutada?
- kuidas hinnata ja mõõta saavutatut, tagajärge?
- kuidas koostöö peab olema organiseeritud vastavalt otstarbele?
- kuidas jaguneb vastutus? kes vastutab mille eest?
- kuidas on korraldatud informatsioon ja tagasiside?
- kuidas on kindlustatud see, et saadud kogemustest midagi õpitakse?

- kuidas toimub revisjon, vigade parandamine? asjade muutmine?

Juba kindla programmi ülesseadmine ning kasutamine tegevuses tagab kvalitatiivse tegevuse. Tavaliselt ei olda niisugustes asjades, isegi mitte elukutselises tegevuses, küllalt konsekventsed. Jätkeb, et mõni lüli puudub kui tegevuse kvaliteet langeb.

Vastus pealkirjale on, et saab läbi küll ilma kvaliteedita, ega elu sellest uppi lähe, ainult küsimus on: kas me oleme sellise pooliku tööga rahul? Kas soovime tõelisi tagajärgi või pseudosaavutusi?

Järgneb

Enno Klaar

NOORTE RAHVAÜLIKOOL ROOTSIS

Metsakodus suvel, 1-13 augustini 88

Rootsis on varem korraldatud rahvaülikooli kursuseid Gimos. Viimasest on aga palju aega möödas. Nüüd tuleb NOORTE RAHVAÜLIKOOL Eesti Komitee ja Rootsi Eestlaste Esinduse ühisel jõul ja majanduslikul abil.

Kursuse ettevalmistuste eest vastutab toimikond, millesse kuuluvad Jaan Akker, Riina Anderson, Tillu Hanson, Pille-Mai ja Madis Laas, Laine Laks, Helle Lemmik, Mart Nõmm, Peeter Pahv, Peeter Paljak, Anna Talve ja Maare Tomson.

Kursuse rektoriks on Eero Paldrok. Kursus on mõeldud noortele - sellepärast on seatud alumiseks vanusepiiriks 16 aastat ja ülemiseks 30. Kursus toimub eesti keeles ja gümnaasiumi tasemel. Osavõtumaks on 300 krooni, mille sisse käib majutus, söök, õpetus ja õppematerjal. Rõõmustav oleks näha kursusel ka välismaa eesti noori ja loodame, et neil on võimalus saada oma asukohamaa eesti organisatsioonidelt tsetust reisikulude osas.

Mis siis noorte rahvaülikoolis toimub? Kursuse sihiks on anda teadmisi eesti keele ja kirjanduse, ajaloo ja nüüdisaja ning kultuuri kohta. Iga päev on seitse "õppetundi", mis aga ei tähenda passiivset kuulamist, vaid palju isetegevust ja grupitööd.

Eesti keele ja kirjanduse õpetust juhendab Edith Kotka-Nyman. "Ajaloost ja nüüdisajast" osas on peale teadmiste kasvatamise ka Eesti probleemide ja olukorra arutamine. Eesti kultuuri tutvustamine on põimitud kokku isetegevusega. Teeme ise ka teatrit* ja muusikat. Peale ühise kava on vabaaeg ja vabatahtlik tegevus, millest võib palju toredat oodata.

Lähemal ajal ilmub ka voldik kursuse kohta. Küsimused ja ettepanekud kava ja korralduse osas on teretulnud! Astuge kontakti nende toimikonna liikmetega, keda tunnete või helistage 0760-83042 (Jaan Akker, kodune), 08-877053 (Mai Raud - Ree), 08-106807 (Anna Talve - Eesti Noortetöö).

Registreeri ennast juba nüüd!

Address: Eesti Noortetöö,
Box 539,
101 27 Stockholm.

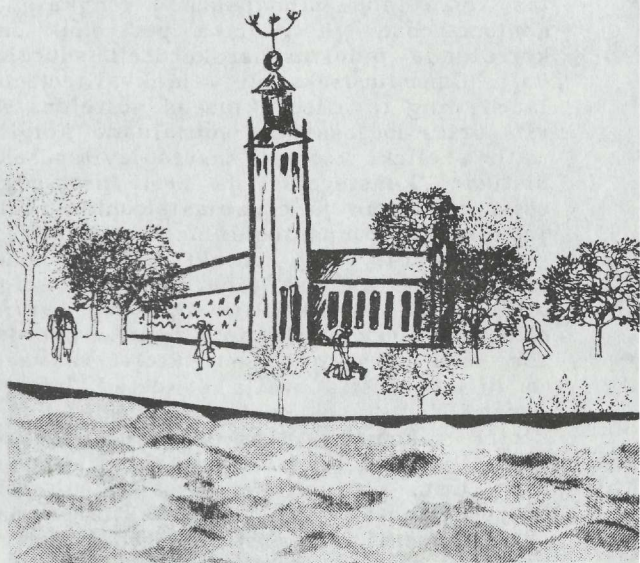

* - juhiks "Kabaree" autorina tuntud Hando Kask.

UUS VIIS EV AASTAPÄEVA PÜHITSEDA LÖÖB LÄBI ROOTSIS NOOREMAD RIKASTAVAD VANU TRADITSIOONE

EV aastapäev on ajalooline tähtpäev, kõige kesksam, mis eestlastel on ühiselt ja üsmeelselt meenu-tada. See on ka EV uuestisünni võimaluse ja enesemääramise õiguse mõtte sümbol.

EV sünni suure väärikusega pühitsemise traditsioon on aga pikakamisi saanud ka leinajaliku kal-laku, just nagu oleks see kah üks nendest nii paljudest kurba-dest sündmustest Eesti ajaloos. Tegelikult on see aga üks vähe-seid eestlaste enesetunnet ülendav tähtpäev, mis väärib suure rõõ-muga meenutamist ja pühitsemist.

Seda mõtet ongi Stockholmi ja Göteborgi EV 70. aastapäeva korraldajad arendanud eelseisvaid pidustusi planeerides.

STOCKHOLMIS toimub EV aastapäeva tähistamine laupäeval 20 veebruaril. (24 veebruar langeb tänava kesknädalale.) Esmakordselt aastakümnete jär-gi jäetakse aktus esinduslikus Kontsertmajas ära ning minnakse veelgi pidulikumas, Stockholmi kõige esinduslikumasse peoruumi (sinna, kus näi-teks Nobeli-auhinna banketid toimuvad) – Stockholmi Linnamajja (Stadshuset).

Linnamaja Sinises saalis on esmalt aktus (kell 14.00). Peokõnelejad on rootsi parempoolsete partei esimees Carl Bildt, professor Indrek Martinson Lundist, Tiit Madisson Hirvepargist ning nagu ikka, avasõna eesti üliõpi-laskonna esindajalt. Aktuse kava täidab veel kuue Stockholmis tegutseva eesti laulukoori esinemine, kusjuures solist on tenor Mikko Pulkkinen ning klaveril Mart Lille.

Seltskondlik osa, pidu, algab sealsamas kell 16.30. Ettekanded, tants ja einetamine on Kuldses ja Sinises saalis. Eeskavast võib märkida Idla-tüdrukute, Kassari ja Noortekoori esinemist, teadustajana toimib Mart Jürisoo daamiga.

Osavõtjaid loodetakse ligi 700.

* * *

GÖTEBORGIS roimub aastapäeva pühitsemine teisel nädalalõpul, laupäeval 27. veebruaril ning on kantud samuti uuendamise ideest nagu Stockholmiski.

"Lähtudes arusaamisest, et Eesti Vabariigi Aastapäev peaks olema eestlaste suur röömupäev ja samamaegselt meie ühtekuuluvuse näitamise ja vabaduse nõudmise päev, on toimkond teinud ettevalmistusi, et pühitseda meie aastapäeva piduliku aktusega ja meeltülendava peoga..." - nii on lugeda 50-ne leheküljelisest kavaraamatust, mis ilmus juba aastavahetusel.

VA Göteborgis algab suure rongkäiguga (algus kell 12.30) Gustav Adolfi väljakult Götaplatsile, lippude, loosungite ning puhkpilliorkestriga. Aho Rebas, kes on korraldava toimkonna esimees, kirjutab meile EV aastapäeva ettevalmistamistest Göteborgis kokkuvõtlikult järgmist: "Toimkond otsustas korraldada vabadusnõude rongkäigu läbi südalinna, piduliku aktuse Kontserthoones ja väärrika peo, kõik samal päeval. Jubeli puhul taheti korraldada pidustusi erakordselt suurejooneliselt, toredalt ja meeldejäävalt. Õnnestumiseks oli vaja kvaliteetset kava ja tähelepanuäratavat reklaami ning tavalise aktusega võrreldes suurt publikut. Sama korraga sooviti üritusest osavõttu võimaldada kõigile nii madala hinna eest kui võimalik. Selleks koostati tasuta levitamiseks ulatuslik kavavihik käsitlemaks ürituste, kaastegelasi ja Eesti probleeme. Kuulutuste saamiseks pöördui eesti ettevõtete ja organisatsioonide poole, mis kuuvahetusel nov/dets oli juba kokku toonud toetussummana 40 000 krooni.

Varakult võeti kontakt soovitud kõnelejatega ja esinejatega. Detsembris oli sisuline osa juba täielikult selge: rongkäigu eesotsa ja aktusele oli tellitud 30-liikmeline Göteborg Symphonic Band ja aktusekõnelejateks olid oma nõusoleku andnud kolm erakordselt silmapaistvat isikut - professor Tõnu Parming USA-st, Rootsi rahvaerakonna esimees Bengt Westerberg ja hiljuti Eestist välja saadetud Tiit Madisson. Mitte kunagi pole Göteborgi EV aktusel esinenud kõnelejat Ameerika Ühendriikidest, ega mõni Rootsi erakonna esimees ega mõni poliitvang või rahvajuhit tänapäeva Eestist. Loomulikult esinevad aktusel kohalikud laulukoorid, aga et eriti esile tõsta nooruslikku värskust ja eeskujut, kutsuti ka Stockholmi Eesti Noortekoor osa võtma. Terve aktus võimaldatakse publikule tasuta! Samal õhtul toimub Chalmersi Tehnikaülikooli pearestoranis Juubelipidu supee, eeskava ja tantsuorkestriga. Stockholmi Eesti Noortekoor esitab seal oma kuulsaks saanud muusikali "Noa laev", Göteborgi oma rahvatantsurühmad ja laulukoorid näitavad oma võimeid. Esmakordselt pakutakse midagi nii sensatsioonilist kui kümneminutilist sini-must-valget ilutulestikku. Kes keskööl suudab, võib jätkata pidutsemist Nachspielil, kus on omad esinemised ja tants uue orkestri saatel. Kavade kohaselt tuleb EV 70. aastapäeva pühitsemisest Göteborgis siinsete eestlaste uhkem üritus peale Estivali 1983.a. Igale osavõtjale on pidupäev kuulutuste, toetuste ja vabatahtliku töö läbi soodustatud vaid paarisaja krooni eest (supee)! Jääb üle näha, kui suurel arvul Göteborgi piirkonna eestlased sellest erakordsest üritusest ja pakkumisest tahavad osa saada."

+++

Ülalkirjeldatu on hea näide traditsioonide jõust kui ka nende uuendamisvõimalustest. Loodetavasti on sel ka inspireeriv mõju. Käesolev kirjutis oleks siiski poolik, kui me ei kirjeldaks eellugu. Või seda, kuidas asjadest asja saab.

24. oktoobril 1986 kutsus ERF (Eesti Rahvusfond, kes alati Stockholmi EV aktuseid on korraldanud) organisatsioonide esindajad nõupidamisele selle üle, kuidas EV 69 aastapäeva aktust Stockholmis korraldada. Koosolekust võttis "Karu" lipkonna esindajana osa Peeter Klaar, kes esitas seal mõtte aktuse traditsiooni muutmiseks, nii et ka nooremad tahaksid sellest osa võtta. ERF juhatus polnud vist vastu, kuna osavõtjate arv ju aasta-aastalt kahanenud on (mitmelt tuhandelt ca 500 maksulisele viimasel aastal), kuid karta on, et asi oleks jäänud samasse paika (pole see ju esimene kord, et uuendamiskavad esile kerkivad), kui mitte Peeter Klaar poleks ise omal käel

hakanud avalikku arvamust kujundama. Kõigepealt kirjutas ta lugejakirja/üleskutse, mis ilmus EPL 14. jaanuaril, kus ta põhjendas vajadust EV aastapäeva pühitsemise viisi muuta ning esitas ka konkreetse raamkava selleks. Edasi kasutas ta juhust ja esines Eesti Organisatsioonide VII Kongressil 29 märtsil (väljaspool päevakorda) samasisulise üleskutsega nagu EPL-es.

Peale selle teatas EPL 22 aprillil " Stockholmis muudetud: EV aastapäev Stadshusetisse". Otseküsimusele vastas samas artiklis EFF esimees: "Ega me ei saagi teisiti teha. Kui on niisugune massiivne poolehoid sellel mõttel" Göteborgis mõeldi samuti.

* * *

Sellel lool on omakorda mitu tahku. See näitab, et EV tähtpäeva ümber on üksmeel ja et alati võib kokkuleppele jõuda. Teiseks võib seda võtta ka kui ülemlaulu isiklikule algatusele. Kolmandaks aga kui näidet opiniooni loomise tähtsusest igas ühiskonnas, kus Press mängib tähtsat rolli. Näiteks tasandas lugejakiri EPL-es teed selleks, et Kongress oli võimeline andma mõttele massiivse toetuse, mis omakorda otsustas, miks nii Stockholmis kui Göteborgis anti noorematele võimalus proovida omi ideid.

EJK

PRESS STOPP

AK andmeil igalpool mujal maailmas pühitsetakse EV 70 a. sünnipäeva traditsiooniliselt. Näiteks MELBOURNES, SYDNEYS ja VANCOUVERIS on aktus kohalikus Eesti Majas nagu alati. NEW YORGIS on kokkutulek Eesti Majas peale aktust mis leiab aset juba 14. veebruaril Norman Thomase koolimajas Park avenüül. Kaastegevad on praost Kiviranna, peakonsul Jaakson, kõne pof. Erik Suubergilt, solistid T V Allik, R Rannap, nais- ja meeskoor. TORONTOS, eestlaste suurimas keskuses väljaspool Eestit, toimub 70 a. pühitsemine 28 veebruaril linna esinduslikumas hoones - Roy Thomson Hall'is - mis loodetakse täita paarituhandlilise publikuga. Palve kahes keeles loeb piiskop Raudsepp, tervitab aupeakonsul Heinsoo, aktusekõne peab prof. Hain Rebas, tervitused väliskülalistelt, lõppsõna Veljo Kalepilt. Aktuse kava tervikuna on koostatud äärmiselt pidulikuna: koorid, solistid, kõnekoor, lipud, hümnid, teadustaja. Järelistumine on eeskodades kus on kohvikud ja baarid.

AUTORITEST SELLES NUMBRIS:

MARDI VALGEMÄE on inglise keele ja kirjanduse professor New Yorgi Linnaülikooli Herbert H. Lehman kolledžis.

MATI UNT on kirjanik.

REIN TAAGEPERA on füüsikadoktor ja sotsiaal- ning poliitikateaduse professor Kalifornia ülikoolis Irvine'is. Praegu ka AABS president.

JAAN SEIM on dirigent ja muusikaõpetaja.

JÜRI SILMBERG on Ryeson Polütehnilise Instituudi Torontos elektriosakonna professor.

HAIN REBAS on Kieli ülikooli ajaloo professor, käesoleval aastal Eesti Üppetool Toronto ülikooli juures külalisprofessoriks.

ENE RÄMMELD on näitlejanna.

KALLE MÄLBERG on sotsioloog.

Enno Klaar on insener.

ESTO JA KUHU EDASI?

METSAÜLIKOOL AUSTRALIAS (MÜA) on tegutsenud 17 aastat ja on hakkama saanud oma 17-nda kursusega, mis algas 27. jaanuaril 1988. (Millest rohkem edaspidi.) MÜA ajaloo on kirja pannud Inno Salasoo, kust nopime mõningad statistilised andmed esimese 16 kursuse kohta: keskmine kestus 6,1 päeva, loenguid 224, arutlusi, vestlusi 53, huviringe 89, keeleringe 75, osavõtjaid 178 (kelledest 76-le jäi see ainsaks korraks), keskmine vanus osavõtjail seitsmel esimesel kursusel oli 35 a., kaheksandal ja üheksandal vastavalt 28 ja 33 a. Kolmel viimasel aga 49-47-50. Kõige rohkem on peakorraldajaks olnud Inno Salasoo - 7 korral ja Tiiu Salasoo - 6 korral.

See aga, millest siin juttu teeme, on hoopis MÜA 18: 7-15 jaan. 1989, mis niisiis algab kolmandal päeval peale ESTO't (28.12.88-4.1.89) Melbourne. Sellest peaks saama "metsaüliõpilaskonna" suur ülemaailmne kohtumine, kuigi voodite kohti on ainult 60: kes ees, see mees! MÜA tolereerib ka osalist mõnepäevast osavõttu. Vabaõhu konverentsikeskuse pääsemine, kus MÜA toimub, on lihtne: see asub 75 km Sydneyst ja 15 km Richmondi raudteejaamast, kuhu läheb rong iga tund. Jaamast toovad ära MÜA autopargi eraautod. Niisiis pole nimetamisväärsed liiklusprobleemi ega ajakadu, kui juba Sydneysse on jõutud. Väliskülastajatele muretsetakse magamisvarustus kokkuleppe korras.

Melbournest Sydneysse on linnulennult 800 või praktiliselt umbes 900 km, mida võib katta mitmel viisil: lennukiga, rongiga, bussiga või üüriga. Lennuk lendab maa ühe tunniga, kuid lennukikoha peab varakult ette kinni panema. Rong sõidab umbes 13 tundi, s.o. kas terve öö või terve päeva. Rongile on veelgi vajalikum kohad aegsasti ette tellida. Bussid sõidavad samuti kas öö või päev läbi. Päevastel sõitudel näeb päris palju vahelduvat Austraalia loodust. Kõige sobivam, kui aega jätkub ja tahate Austraaliat näha, on jagada bussireis kahele päevale, kusjuures ööbimine toimuks Canberras, mis on väärt linn ülevaatamiseks. Reisitehniliselt võiks veel ära märkida, et Kolmekuningapäev pole Austraalias püha, et detsembris-jaanuaris-veebruaries on keskmine ööpäeva t° Melbourne +19-21° C (Singapores samal perioodil näiteks +25-26° C), et Austraaliasse on vaja viisat, et Rootsisis on müügil austraalia purgiõlu "Kangaroo", mille joomine ehk võiks leevendada üleminekut Austraalia oludesse, kuid millel (vist) midagi (muud) ühist ei ole samanimelise ESTO reisibürooga Rootsisis.

Registreerida tuleb ja informatsiooni saab MÜA juhatajalt dr Inno Salasoo'lt, 75 Abington rd., Roseville, 2069, Australia. TEL (02) 46 6238. Osavõtumaks on 140 austraalia dollarit või AUD 20:- ööpäev.

VEIDI BRASIILIAST JA BRASIILIA EESTLASTEST

Viibisin 1986 a. tööülesannetes viis nädalat Brasiilias. Jõudsin seal külastada viit linna: Sao Paulot, Rio de Janeirot, Santost, Bela Horizontet ja Telemaco Borbat ning läbida neli osariiki: Sao Paulo, Rio de Janeiro, Minas Gerais, Parana. Kogegin Brasiilia omapära, tõekspidamisi, rahvusi ja toite. Näiteks on seal suurim jaapani koloonia väljaspool Jaapanit. Kõiki Aasiast pärit inimesi peetakse seetõttu jaapanlasteks. Eurooplasi, kes pole portugaallased või hispaanlased, loetakse sakslasteks ning Lähis-Ida inimesi türklasteks. Mitte kusagil, ka mitte USA-s ei söö jõukas klass nii palju liha kui keskclass Brasiilias. Brasiilia rahvustoit on "feijoada" - mustad oad seajalgadega - mida keedetakse tundide viisi koos sibula, tomati ja mitut sorti pipraga. Antakse lauale keedetud riisi, "cassava" tapioko jahuga ja apelsini viiluga. See toit on pärit orjaajast, mil mustadele anti söögiks seda, mida suurmaaomanikud ise ei söönud. Karastavate jookide hulgast tuleb märkida "guaranat", mis on väga meeldiv Amazonase dzunglis kasvavatest puuviljadest valmistatud jook.

LÕUNAPOOKERA SUURIMAS LINNAS

Rioga võrreldes on Sao Paulo hoopis teistsugune linn. See on ammu oma algurust välja kasvanud ning katab kümneid, kui mitte sadu, ümbritsevaid mägesid ja orgusid. Ülalt lennukist vaadates on Sao Paulo nagu punakaspruun vaip, - see sõltub telliskivi katustest. "Vaip" on mõnest kohast "kulunud" roheliste plekkidega - Sao Paulos on ainult 4,5 ruutmeetrit pargiala iga elaniku kohta. Seda tuleb võrrelda rahvusvahelise standardiga, mis on 8 ruutmeetrit. Sao Paulo asub 900 m üle merepinna ja on lõunapookera suurim linn. Seal elab üle 14 miljoni elaniku, äärelinnad kaasa arvatud. Suurem osa autosid sõidab piirituse ja bensiini segust kütusega, mis annab linnale omapärase haisu. Piiritust tehakse suhkrupilliroost, mida kasvatatakse hiigelväljadel, peamiselt Parana osariigis. Linnas toimub iga päev üle 470 röövimise. Autod ei julge enam peatuda isegi mitte "Stopp"-märgi juures, kartuses, et aknad purustatakse ning autosolijad röövitakse paljaks või isegi tapetakse. Üle 500 inimese aastas lastakse politsei poolt maha ja üle 5000

leitakse mõrvatult. Sao Paulos on kolm korda niipalju politseinikke kui ÜRO poolt soovitatud - üks iga 930 elaniku kohta. Sao Paulot ümbritsevad "Favelad", karbikülad, kus elavad vaesed töösuseta pruunihalised Põhja-Braasiiliast. Brasiilias arvatakse olevat 50 miljonit jõukasse- ja keskklassi kuuluvat inimest, kes tõrjuvad tagasi ülejäänud 90 miljonilist vaeste väga. Sao Paulos elab ka suurem osa Brasiiliasse alles jäänud eestlasi - eestlaste koloonia 1920.-tel aastatel oli seal ligi 3000 isikut.

EESTLASTE JÄLGI AJAMAS

Juba Torontost lahkudes oli mul kavas otsida kontakti Brasiilia eestlastega. Mul oli kaasas aadress, mis leidis "Vaba Eestlase" aastaraamatus. Saatsin kirja "Unia Cultural Brasil-Estonia Uus Kodu" ja jäin vastust ootama. Nädala pärast hakkasin aga muretsema, kas sellel aadressil üldse enam midgi on. Võtsin käsile 5 sentimeetrit paksu telefoniraamatu ja hakkasin otsima eestipäraseid nimesid. Kaks ja pool tundi hiljem olin leidnud 15 nime, mis võinuksid kuuluda eestlastele. Oli mitu Tamme, aga jaapani eesnimedega. Ja ka Kiwi on tavaline jaapani nimi. Aga üks oli vist ikkagi eestlane - Lembito Kiwi.

Leidsin aga teisigi, nagu Julius Soots. Tema kaudu sain paar uut nime. Selle moega sain kontakti Sao Paulo aktiivsemate eestlastega - Erna ja Harry Kuusbergiga. Juba samal õhtul kohtasin neid ja Erna nooremat venda Sergio Liblikat. Sealt algas mu algõppus Brasiilia eestlaste ajaloost ja tänapäevast. Erna ja Harry on mõlemad pensionärid, millest ei tule aga valesti aru saada, sest Brasiilias on võimalik 45 aastaselt pensionile minna.

KOKKUTULEK VÕIDUPÜHAKS JA JAANIPÄEVAKS

Algas tihe tegevus. Kohtasin algul mitmeid Kuusbergide sugulasi ja lähemaid sõpru. 6. juulil oli väljasõit Alide Slet'i juurde, kuhu tuli kokku umbes 35 eestlast või eestlasega abielus isikut, et Võidupüha-jaanipäeva pühitseda, mis oli jalgpalli maailmameistri võistluste tõttu edasi lükatud!

Alide Sleti juures peetud Võidupüha oli huvitav elamus. Köögist pakuti eestipäraseid sööke ja baarist müüdi vägijooke ning loterii pileteid, millest sissetulek läks teiste eestlaste abistamiseks. Ühes seinas oli Brasiilia, teises Eesti lipp. Kõne pidas Olev Saukas (endise konsuli poeg) portugali keeles. Edgar Maidla pidas palvuse eesti keeles. Seejärel läks pillimänguks ja lauluks. Laulud läksid peale esimese paari eestikeelse järgi portugali keelseis, mis tundusidki huvitavamad ja tunneterikkamad olevat. Minuga pidid kõik eesti keelt rääkima., aga omavahel oli pool juttu eesti- pool portugali keelne. Mõtlesin valuga, et nii võibolla on kümne aasta pärast ka

Kanada eestlaste ühiskond, kus laulame kenasi ingliskeelseid laule, sest eesti laulud ei paku meile enam seda tunnete lähedust, mida hing vajab.

MÕNED HUVITAVAD ELULOOD

Alide (sündinud Saukas, vahepeal Viires) Sletil on huvitav elulugu "glo-
baalse eestluse" kontseptis. Ta on praegu 80-ndates aastates, elab üksinda
teenija ja selle lastega väikeses linnas. Enne seda oli tal Brasiilias talu
ning ta on ka väikest tasuvat äri pidanud. Ta on sündinud Hiinas, kus ta isa
oli tsaari ajal raudteed ehitamas. Kodus hoidis tugeva iseloomuga isa eesti
vaimu ja keelt alles. 18 aastasel saadeti ta 1921 a. sugulaste juurde Ees-
tisse keelt parandama ja Tartu ülikooli. Hiljem tuli kogu pere Hiinast Ees-
tisse ja tema vennast sai Eesti Vabariigi konsul Sao Paulos. Sõja ajal 1941
pääses Alide Rootsi sel kombel, et kiirabiellus Vormsis eestirootslasega.
Nii sai ta Sleti nime ja laevaga "Juhan" Haapsalust Rootsi. Peale sama kii-
ret lahutust läks ta edasi venna juurde Brasiiliasse. Tal meeldib lugeda,
kunsti nautida ja reisida, mispärast kavatses ka Austraaliasse ESTO-le sõi-
ta.

Teine ikka väga energiline inimene on Mia Liblik. Ta tuli noorena 1927
a. Brasiiliasse ja on uhke, et ta lapsed räägivad tublit eesti keelt. Mia
abikaasa Juhannes on huvitav näide eestlase põhilisest kangekaelsusest - a.
1924 või 1925 kaitseväes olles oli tal teenistusaega järsku pikendatud, mil-
le peale ta nii pahandas, et 1926 a. Brasiiliasse välja rändas, kuna te Ees-
ti valitsust enam usaldada ei võinud!

BRASIILIA EESTLASTE AJALUGU

Eestlaste ajalugu Brasiilias näikse olevat lühike aga huvitav. Mitmete
andmete järgi olevat väike grupp eestlasi Brasiiliasse jõudnud juba aastal
1800! Läks ligi sada aastat, enne kui jälle hakkas eestlasi Brasiiliasse
saabuma. Nende esimeste immigrantide kohta on aga väga vähe teada - kui pal-
ju neid oli, kuidas ja kust nad tulid jne. Suurem immigratsioonilaine tuli
aastatel 1923-26. Sellel perioodil tuli Brasiiliasse umbes 2600 eestlast,
peamiselt Brasiilia riigi kulul, kes muretses odavat tööjõudu suurtele koh-
vifarmidele. Pärast seda tuli väiksemaid grupe iseenda algatusel ja kulul.
Pärast Teist maailmasõda jõudis Brasiiliasse veel umbes 200 eestlast.

Need, kes kahekümnendatel aastatel Brasiiliasse läksid, olid peamiselt
venemaa-eestlased, kes tulid Eestisse tagasi peale Vabadussõja lõppu. Nende
varandus jäi kõik maha Venemaale, Eestis nad aga maareformi alusel uut maad
ei saanud. Nii kujunes nende olukord Eestis väga raskeks ja ega see ka Bra-
siilias algul kerge olnud. Aja jooksul hakkasid eestlased maalt (kohvifarmi-
dest) lahkuma ja kogunema suurtesse linnadesse, kus löid oma ühiskondlikud

keskused. Sao Paulos loodi kultuuri ja spordikeskus "Estonia", mis pärast ümberristimist kandis nime "Uus Kodu". Selle juures tegutses laulukoor, teatrirühm, eesti keele õpetus lastele ja teatud perioodil anti välja aja- kirja "Meie kodu". Linnades olid eestlased oskustöölised - lukksepad, puuse- pad, ehitustöölised. Üle 50 mehe olevat hakanud sõjaväe-politseinikeks. Oli ka neid, kes läksid sisemaale kulda ja kalliskive otsima, aga kadusid jälje- tult. Brasiilia oli mõnes mõttes natuke paradiislik - igal nurgal kõrts ja odav sealiha. Paljudest eesti noortest said kraaded. Saatkonna andmeil oli juba 1930.a. üle 600 eestlase haiguste, kliima, usside, putukate või alkoholi kätte surnud. Brasiilia oli enne Teist maailmasõda peamiselt põllumajan- duslik riik, kus tehnilise oskusega töölisel oli raske tööd saada.

Aastal 1937 pöördus 600-700 (mõnedel andmetel 800) eestlast tagasi Ees- tisse. Kulud kattis Eesti Vabariik. Teised jälle emigreerusid edasi Argen- tiinasse, Tšiilisse, Perusse, Kanadasse ja USA-sse. Kui palju Brasiiliasse alles jäi, pole teada. Teise maailmasõja ajal suleti eesti saatkond ja ka "Uus Kodu", kuna neid peeti Saksamaa poolt vallutatute omandiks.

Huvitav kohtumine oli veel perekond Wiikmanniga, kes koos kolme-nelja teise eesti perekonnaga 1959.a. Eestisse läksid, kuid 1961 jälle suure vae- vaga välja said. Paulo Wiikman rääkis huvitavalt sellest ajast ja elust Ees- tis, kus ta 'VOLTA' vabrikus oli eeskujulik tööline (töökangelane) olnud.

Mõned eestlased on Brasiilias ka üldtuntuks saanud. Johannes Lindberg sai Rio teatris kuulsaks balleti alal. Keegi Klausner võitis vabamaadluses Lõuna-Ameerika meistri tiitli. Davison oli teine eestlane, kes sai kuulsaks vabamaadluses. Muusika alal on tuntud Jaan Mölder ja Jüri Viinamägi.

Tänapäeval arvavad Brasiilia eestlased ise, et nende ühiskondlikust te- gevusest võtavad osa umbes 60-70 eesti perekonda. Aga paljud on segaabielus, mispärast eesti osa tuleb arvatavasti poolitada. Nii või teisiti on eesti koloonia Brasiilias kiiresti välja suremas. Tuleks nii ruttu kui võimalik selle ühiskonna ajalugu jäädvustada, sest varsti pole enam isikuid, kes mä- letavad eestlaste elu-olu Brasiilias näiteks kahekümnendatel aastatel. □

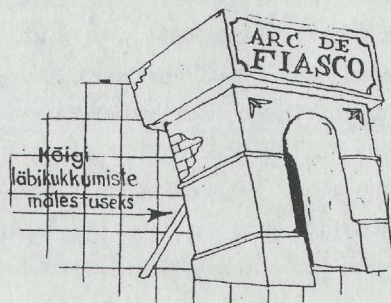
MEIE ISAD

Jüri Silmberg

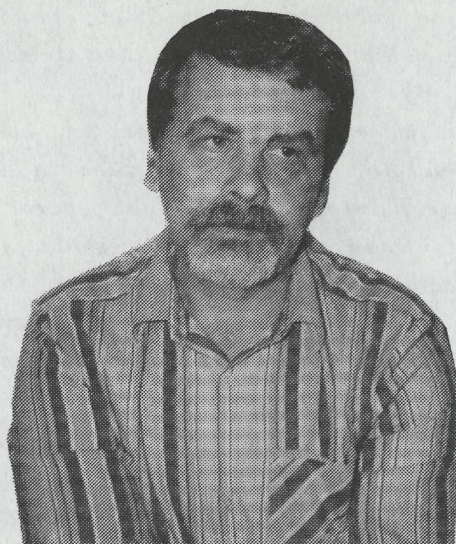
kes te olete plaanikomitees,
riikliku preemia laureaatide hulgas olgu teie nimed,
teie uutmine tulgu,
teie tahtmine sündigu nii Tallinnas kui ka mujal Eesti NSV
territooriumil,
meie igapäevast leiba, fonde ja liimite andke meile iga
päev,
ja andke meile andeks meie võlad jõusööda eest, kui meie
andeks anname oma tarnevõiglastele,
ja ärge saatke meid kiusatusse muuta kogu Eesti NSV
täielikult isemajandavaks,
vaid päästke meid ära stagnatsioonist;
sesi teie pärelt on riik ja vägi ja au igavesti.
Hurraal

(ZDASI)

Raimu Hanson

KÜMMET AASTAT HILJEM

On vihmane ja heitlik, aga seekord mitte juuli 1967, vaid hoopis oktoober 1987, ja Enno Klaar pole mitte Mati Undil tänaval kuuehõlmast kinni hakanud, vaid Mati Unt istub Enno Klaari korteris Älvkarleövägenil, Stockholmis ja püüab ise midagi kirja panna Enno Klaari kirjutusmasinal. Ta on otsustanud, et ei püüa välja mõelda midagi absoluutselt uut, ainult teeb lisandusi oma tookordsele intervjuule, ütleb, kui midagi on muutunud.

(vaata intervjuu "Aja kirjas" nr 5/77)

- Peale vene, läti, leedu ja soome keele on mind nüüd tõlgitud veel inglise, saksa, rootsi, norra, poola, bulgaaria, tšehhi, ungari ja muudesse keeltesse. Välismaal olen käinud lisaks Soomes, Rootsis, Norras, Itaalias ja Kreekas.

- Töötan juba mitmendat aastat Noorsooteatri lavastajana. Olen teinud vist juba kolmkümmend lavastust. Mainin mõnda: Strindbergi "Preili Julie" ja "Võlausaldajad", Ibseni "Kummitused", Lutsu "Kapsapea ja Kalevi kojutulek", Tammsaare "Ma armastasin sakslast", Goethe "Torquato Tasso", Lorca "Bernarda Alba maja", Enquisti "Mees paadis", Tikkaneni "Sajandi armastuslugu". Praegu teen televisioonis Söderbergi "Gertrudit". Ise olen näidendeid vähem kirjutanud, viimane oli "Vaimude tund Janseni tänaval".

- Noori kirjanikke on ikka Eestisse juurde tulnud küll. Neid on kohe päris palju, nii et ei oska mõnd eriti esile tõstagi. Siiski, proosakirjanikest nimetame Jaan Unduskit (kes on ka erudeeritud teoreetik) ja Ülo Mattheust. Nii et järelkasvu pärast ei maksa meil viriseda. Ja aega veel

on! Tuletame meelde, et meie tulime kirjandusse umbes 1963-4, seega 7-8 aastat pärast sula. Lisame, et vahepealsetel aastatel omandas Eestis kindla koha üks vahepealne põlvkond, kes eelistas kriitikat ja teooriat: R. Kruus, Haug, Priimägi, Uibo, Juske ja mitmed teised. Nad puhastasid maitset ja mentaliteeti. Teevad seda edaspidigi.

- Muusikast ei tea ma enam suurt midagi, sest et temaga kursis olla, tuleb teda pidevalt kuulata, aga aega on vähe ja head muusikat vähe samuti. Ja pole midagi parata, heavy tundub suurel hulgal juba liiga valjuna, sageli ei viitsi enam nooruslikkust teeselda ja eemaldun.

- Mulle meeldib nüüd rohkem üksi olla, mul ei ole enam endaga üksi nii igav kui vanasti. Võib-olla on see individuaatsioon, millest Jung ikka räägib? Väga paljud kaaskodanikud on ikka tüütud ka, muudkui räägivad ega küsi, kas see kedagi huvitab. Aga kas ma ise ei tee praegu ka siin masina taga sedasama?

- Eesti ja eesti rahvas on endiselt alles ja kuhu nad peaksidki kaduma? Minu arust on masohistlik kujutleda, et oleme nõrgad.

- Kirjutan romaani, mille nimeks "Teemantemis" (see nimi pärineb india mütoloogiast). Varsti peaks valmis saama. Sisu on keeruline, käsitleb niisuguseid aktuaalseid asju nagu energia (laias mõistes) ja elekter.

- Vahepeal on mulle meeldinud mitmed kirjanikud, näiteks Christoph Hein, Frederick Tristan, Borges, Grass. Ikka ilmub jälle midagi uut, mida tasub lugeda, näiteks nüüd seisab ilmselt ees end läbi puurida Peeter Puide romaanist.

- Olen ammu abielus Liiga, mitte enam Kerstiga (täpsemalt, ma ei olnudki temaga kodanlikus abielus). Siiski - eraelust ei tahaks seekord rohkem kirjutada, seda võiks teha mõni kõrvaltvaataja, kes mu eraelu analüüsib, kui nii väga tahab. Aga üht võiksin küll öelda: olen mitmeid kordi abielus olnud mitte sellepärast, et oleksin hirmus naistemurdja, vaid hoopis seepärast, et olen monogaam ja mõõdukas feminist.

- Süüa meeldib mulle endiselt teha, kui leidub, millest. Kohvi küll ei saa alati teha, sest teda ei müüda. Niipalju women-powerist kümne aasta pärast.

- Sain välis-eestlastega viimasel ajal tihtigi kokku ja mul oli veel lisaks suur rõõm, et neil (Maire Jaanus, Mardi Valgemäe ja teised) vist õnnestub Ameerikas üks mu raamat trükki sokutada. See on küll uhke asi, sest eesti kirjandust inglise keeles on ikka vähe!

- Perestroika, glasnost? - Jaa. Fosforiit? - Ei. Noorsooteater vanalinnas? - Jaa. Estonia Süda tänavale? - Ei. Hõlmikpuu? - Jaa. Lasnamäe ja Elamu-ehituskombinaat ja Muuga ringrada? - Ei. "Ajakiri"? - Jaa.

REIN RANNAP REDIVIVUS

Mardi Valgemäe

Sulale järgnenud kirjandusliku õitsengu kõrval võime rääkida ka kodumaal aset leidnud džäss- ja rokkmuusika tõusust. See ei saagi olla teisiti, sest võõra ülevõimu all kannatav rahvas, kes otsib võimalusi eneseväljendusiks, avastab varem või hiljem, et totalitaarsust on kõige hõlpsam trotsida kunstide kaudu. Eriti sobiv on selleks avangardistlik looming. Uued ning just välismaised vormid mitte ainult ei hämmasta tsensoreid, vaid moodustavad iseenesest sümbolse vastuseisu igapäevasele eluviisile, mis antud elukorras teenib rõhuja huve.

Olulist osa eesti džäss- ja rokkmuusika liikumises mängis a. 1953 sündinud Rein Rannap, kes on viljelenud mõlemaid muusikaliike, eriti populaarse rokkansambli "Ruja" helilooja ning juhina. Klaverivirtuoosja rokk-kantaatide looja Rannap on komponeerinud ka tõsist muusikat ning oli Nõukogude Liidus laialt tuntud isikupärase stiiliga džässiimprovisaatorina. Rõhutame siin sõna "oli", sest 1987.a. kevadel, olles nõukogude kontsertgrupiga Itaalias gastroleerimas, valis eesti helilooja vabaduse. Augustis saabus ta Ühendriikidesse ning 13. septembril andis Rannap New Yorgi Eesti Majas oma esimese kontserdi, temale nii mitmeski mõistes uues maailmas.

Vaatamata ebamugavalt niiskele ilmale oli Eesti Maja saal rahvast täis ja publiku hulgas võis näha õige mitmeid ameerika muusikahuvilisi. Liszti "Ungari rapsodiaga nr. 12" end lahti mänginud, esitas Rannap järgmisena debussylikult impressionistliku improvisatsiooni. Kui nende palade esitusel, eriti mis puutub Liszti, esines mõningaid konarusi, siis saavutas kunstnik järgneva helindiga täieliku enesekindluse ning publiku poolehoiu. Kõnealuseks tükiks osutus Rannapi enda kompositsioon nn. naiivses laadis, mis kandis pealkirja "Ärkamisaja diskoteek". Osav rahvaviiside töötlemine minimalistliku lihtsusega kaasaegselt rütmiliseks tantsumuusikaks lõi helilise õhkkonna, mille suhtes oli võimatu leigeaks jääda. Välis-eestlastele avas see žanri, millega seni on vähe katsetatud. Ameeriklastele pakkus Rannapi looming eksootilist värvingut, sest siinsele publikule on eesti rahvaviisid täiesti uueks muusikaliseks muinasmaaks.

Järgnesid üheksa improvisatsiooni. Neist olid kaks vabad, s.t. ilma teemata, neli helilooja enda teemadel ning kolm tuntud teemadel. Nii mahlakalt improviseerida, kui seda tegi Rannap, suudavad vai üksikud. Tema tehnika on laitmatu ning skaala võrdlemisi lai. Ent ruumi oleks ka kasvamiseks, sest

vabad improvisatsioonid evisid mõnevõrra filmimuusikaliku üles-ehituse, välja arvat küll see, mis oli bluuside moodi, ja tema enda teemade edasiarendamises esines kohati magusavõitu romantilise kokteilimuusika suge-meid.

Rannap on aga vastuvaidlematu meister tuntud džässiteemade käsitlemisel, millega lõppeski kava ametlik osa (loomulikult tuli esinejal anda ka lisapa-lu). Džässiimprovisatsiooni näitena tooksin siin Duke Ellingtoni ja Juan Tizoli kuulsa viisi "Karavan". Rannap tutvustas seda alguses õrnalt, nagu möödaminnes, püstitas siis otse bachilikult kompleksse variatsiooni, tuli otsustavalt tagasi põhiteema juurde ning lõpetas piltlikult öeldes - kui arendada vihjet laulu teises salmis - karavani aeglase kadumisega liivalui-dete taha.

Ei ole ehk liialdus, kui tituleerime Rein Rannapi eesti Dave Brubeckiks. Igal juhul võime talle aga Neeme Järvi ja Arvo Pärdi eeskujul ennustada tä-helendu. Eeldused selleks on olemas. □

ARMUVALU LAULUD

Eelmise sajandi popimate laulude hulka kuulus hulk sentimentaalseid lugulaule, mida rahvas "põrguvalu laulude" eeskujul "armuvalu lauludeks" kutsus. See re-pertuaar on aga tänaseks peaaegu täiesti välja surnud, ainult mõnd üksikut vahel veel lauldakse. Rootsis tuntakse neid "sillingtrüki" nime all. Selle nimetuse on laululiik saanud odavahinralistest lendlehtedest, millele need laulud trükiti. Eestis aga polnud see repertuaar laktiste lehtedena müügil, vaid levis nii trükit kui käsitsi kirjutet laulikute kaudu.

Nüüd on eraldi raamatuna ilmunud "19 armuballaadi", nii nagu nad selle-aegses kirjas on sisse kantud ühe Lehtse neuu, nimega Johanna Kranig, laulu-kladesse aastail 1897-1905.

Teos on kahekordselt ainulaadne. Esmalt olles elustanud unustusse vajunud lauluvara ja teiseks olles täpne reproduktsioon kunagiste külanoorde käsikirja-listest laulikutest.

Sisukorras leiame ballaadid: "Varssavi vaksali ees", "Õnnetu armastus", "Õnnetu mees", "Näkineiu", "Lillike", "Tujukas pruut", "Ehavalgel", "Margareta", "Surnuaial", "Petis noormees", "Õhtu ehal", "Eksitatud neuu", "Salme", "Neiu langemine", "Pauliine", "Kurblik lahkumine", "Ritter ja ta pruut", "Kurb saatus" ja "Neiu kurbus".

Kogu on varustatud kommentaaride ja ingliskeelse kokkuvõttega Reino Sepalt, kes nende ballaadide kohta pidas loengu tänavusel Balti Konverentsil Stockhol-mis. Neile, kes Euroopas maksavad 35 kr posti jooksvale arvele (postgiro) 40 63 42-6, Reino Sepp, 127 46 Skärholmen, saadetakse laulik postiga koju. USA-s, Kanadas ja Austraalias saab seda tellida kõige lihtsamalt saates kümne-dollarilise rahatähe (tähitud kirjas) aadressil: Reino Sepp, Högholmsgränd, S-127 46 Skärholmen, Sweden, siis tuleb raamat lendpostiga koju. ○

JOHANNENESE PASSIOON NOORKUU AJAL

ARVO PÄRT.
Foto: T K Orgussaar

Jõulueelne Berliin. Keset rahvamurdu tuleb vastu keskmist kasvu, tumeda paksu habemega mees, umbes 50-aastane. Tõsisesse näkku ilmub südamlük naeratus ja tunnen ära, et mu ees seisab eesti helilooja Arvo Pärt. Vabandab, et toimetusi enne jõule palju ja seepärast aega vähe. Jutustab, et keset suurlinna elada tiheda liikluse ja halva õhu tõttu pole kuigi hea.

- *Elame perekonnaga siin juba seitse aastat, aga kavatseme nüüd ära kolida.*

- *Kuhu siis? - küsin imestunult ja mõtlen, et asuvad mõnda väiksemasse linna või koguni teisele maale.*

- *Kolime Berliini kesklinnast umbes 20 km välja äärelinna. Seal on rahulikum ja oled loodusele lähemal.*

- *Heliloojana on Arvo Pärt mitte ainult Lääne-Berliini, vaid kogu Lääne-Euroopa muusikaelusse hästi sisse elanud. Tema muusika levib ja orkestrid linnades nagu Berliin, Hamburg, Stuttgart ja maadel nagu USA, Šveits, Inglismaa ja Rootsi mängivad tema teoseid. Berliinis töötab ta vabakutselisena.*

- *Alguses, kui siia jõudsin, ajas küll hirmu peale kuidas hakkama saada. Nüüd on selline tunne ammu kadunud.*

Seoses muusika levimisega on Pärtil tulnud palju reisida kohtadesse, kus tema töid kontsertidel on esitatud. Isiklikud sidemed muusikutega ja võimalus juhtnööride andmiseks on olulised kaasaegse muusika õnnestunud tõlgitsemisel. Olulised on ka heliplaadid.

- *Pean heliplaate võibolla kõige tähtsamaks oma muusika tutvustamisel. Mõnel muusikakirjutisel või kontserdilgi pole samasugust mõju.*

Pärdi muusikast on Läänes siimaani ilmunud kaks heliplaati. Esime-
ne, *Tabula rasa*, ilmus 1984.a. ja teine, *Arbos*, 1987.a. Kõrvuti seisavad
plaatidel nii vokaal- kui instrumentaalmuusika teosed erinevatele koossei-
sudele. Kuulasin plaadid enne Berliinireisi korralikult läbi ja tõdesin,
et Pärdi muusika ei ole sugugi "raske". Jõuda tema muusika juurde on
nagu minna lukustamata uksest sisse tупpa, kus öeldakse midagi olulist.

Esikohal on muusika otsene mõju kuulajale. Jäävad meelde meloodili-
se joone loomulikkus, muusikalise kõla kristalne selgus. Rabab kohati
lausa traagiline ilu. Alles hiljem tuleb ilmsiks muusika tehniline ülesehi-
tus, mis näib olevat askeetlikult lihtne ja rangelt konsekvantne.

- *Oma praeguses stiilis hakkasin komponeerima 70-ndate lõpus peale
mõningaid aastaid kestnud vaikimist. Läänes tuntakse mind eelkõige just
viimase kümne aasta jooksul loodud teoste kaudu. See on selles mõttes
hea, et pilt minust on saanud ühtlasem ja selgem. Nüüd aga arvan, et
aeg on küps ka esitada mu varasemaid teoseid, mis stiililt on teist laadi.
Seda muusikat on kavas plaadistada Neeme Järvi juhatusel.*

Kui Pärt ja Järvi lahkusid Eestist ligi kümme aastat tagasi, kadusid
nende nimed täielikult kodumaa muusikaelust. Praegu näib olukord veidi
muutuvat. Möödunud aastal näiteks esitati Pärdi *Tabula rasa* Eestis. Pärt
ise aga ei usu olukorra püsivusse.

Erinevad tuuled annavad end tunda ka muusikaarvustajate juures.

- *Paljud muusikakriitikud ei saa aru muusikast. Loevad plaadi ümb-
rise tekste ja kirjutavad oma artikleid selle järgi. Mõni, kes varem minu
töid kuulates sõimas mind tänavapoisiks, kiidab mind nüüd taevani, kuul-
des sama muusikat plaadilt praegusel ajal, mil mind juba tuntakse.*

Tulevikuplaanid?

- *Lähim tulevik näeb ette minu 'Johannese passiooni' esitamist Root-
sis veebruaris. Märtsis plaadistatakse teos Inglismaal. Rootsis toimub
kontsert Stockholmi Jakobi kirikus 20. veebruari õhtul. Siis on noorkuu
aeg, mis on hea märk. Eestis öeldi, et kui puid lõigata noorkuu ajal,
siis elavad nad edasi.*

Nii ütleb Arvo Pärt, maailmakuulus helilooja, keset kosmopoliitset
Berliini, kus kohtuvad Ida ja Lääs. Juured Eestis, tegevusväli peamiselt
Läänes, tundub Pärdi elukohavalik kuidagi loogiline. Teiselpool kõhvik
akent kestab jõulueelne möll, kuhu sukeldume taas, soovides teineteisele
häid pühi.

Jaan Seim

AEON - IGAVIKUIHA

Kalle Mälberg

Vahetan õngekonksu. Eelmine oligi hännakute otsa toppimiseks liiga suur ja pisut roostes. Uue läikiva jätan õngenööri kallal pusides põlenud eukalüptitüvele kevadise novembripäikese kätte. Sõlmed lahti, pöördun uuesti Ku-rin-gai rahvuspargi Hawkesbury jõe suudmes vee kohale kummardunult pöösapõlengu aset kcbama, aga sõrmed haaravad tühja - kaks suurt sipelgat on mu läikivat konksu mööda puutüve juba pool meetrit edasi upitanud. Kaen, kuis nad kõikide mehhaanikaseaduste kohaselt punnitavad... Milleks? Kuhu?

Elan üheksandat kuud Austraalias ning kirjutan nüüd sõnu ritta keeles, mida öösiti oma Sydney üürikorteris vesimadratsil unest üles võpata-des, märkan tarvitavat. Aga oma vana "Holdeniga" kiirtee liiklusvoolus valesse suuna kantuna - sõita tuleb ju kurakätt ja päike, kurat, paistab siin ka hoopis taeva teisest otsast - kuulen end vene keeli vanduvat. Sõidan parasjagu Soome konsulaati New South Head Roadile ja seal tuleb ju heas Helsingi ärikeeles esineda.

... Sündmusterid hakkab ulatuma kokku. Kord läinud südatalvel Tallinnas vaatasin gloobuselt järele - pika puurimise tulemusena jõuaksin teisel pool maakera päevavalguse kätte kusagil Christchurchi lähedal Uus-Meremaal. - See on ju siinsamas mu praeguse kedu ukse all! Jah, kaugemale enam ei saa - pingviinid tulevad jääväljadel vastu. Kummatigi ka tagasi ei oska end enam mõelda - olen ju sabatähena veelinnurahva hulgas üles kasvanud. Küll aga tõmban nüüd mälus punktiire otsimaks rännakutelt kogetule pidet oma emakeeles ja minnes üha kaugemale tagasi "lõpmatuse teise otsa" - Eestimaast itta.

August 1986

Sõidan Psou jõest üles Kaukasuse haljendavate tippude poole. Must meri läigib paremal all. Viinamarjaväädid, küpsete marjadega koormatult katavad katusena külatänavat. Peatun õlekarva juustega külapoisi juures, kes porilombi kaldal jalgratast tegib:

"Kas siin eestlasi ka on?"

"Siin Sulevis on vähem, aga üleval Salmes on rohkem... Keda vaja? küsib ta võõrast pisut kohmetunult uudistades.

Ei tea äkki kedagi nimepidi öelda - Tiismused ja Tanvelid tulevad pärast meelde. Kalju Saaberi lugusid Kaukaasia eestlastest olen ju lugenud küll.

Teerada keerab märke. Näen, ühe maja ees seisab Võru KEK-i buss. Naised askeldavad siia-sinna, kaks meest - üks, habemik, paistab olevat kohalik, teine - tüüpiline kolhoosiehitaja Lõuna-Eestist, on ilmselt sugulasele külla sõitnud. Mehed timmivad Sotši õlut.

Kuulan nende kõnet.

Parajate pausidega rahulik jutt veereb majaehituseks vajalike materjalide ümber, õigemini, nagu see defitsiidiühiskonnas tavaks, nende hankimise ümber.

"Parem pane eterniit, seda saab värvida ja kestab kah", lausub Võrumaa mees.

"Siin pole suurt plaati saada", kurdab habemik.

"Ma võin sulle Kundast hankida", tähendab teine.

Kõik on äkki kuidagi lõunamaiselt kodune.

Oktoober 1972

Oleme Tartu ülikooli esimeste sotsioloogiatudengitena õppepraktikal Pihkva oblastis Sokolovo külas, endisel Setumaal, Irboskast mõni kilomeeter edasi. Uurime suhtlemist etnilises lokaalis. Meiega on ülikooli sotsioloogialabori juhataja dotsent Ülo Vooglaid, luuletaja Jaan Kaplinski kocs oma suure koeraga ja kahtlemata maailma nimekaim tänasel Eestimaal elunevatest humanitaaridest, professor Juri Lotman. Keemiaprofessor Viktor Palm andis ülikooli peahcone ees bussi kaasa ka liitriise pudeli "õukat" voi setu keeli "hõlõvat" (tegelikult puhas eeterpiiritus) - n.ö. kontaktilocme hõlbustamiseks. Tõmbame seda külmarohuks ja koloriidi loomiseks Petseri taga rindu ning rõhitseme nagu pörsad põhus.

"Vaadake, et te, hullud, tuld ei lõmba", peame keemiku hoiatust meeles, "muidu plahvatab sisikonna välja".

Peenutsev kursuseõde küll pipardab pisut, pannes säärast vaimsust madaldavat tegevust pahaks, ent meie õpetaja muigel küsimise "Anne, kas sul on moraalseid eeliseid?" peale vaikib temagi üldises melus.

Külas on kümmekond tuhmunud taret. Koputame otsmisele ja lastaksegi sisse. Tahutud palkidest vooderdamata seinad ning venepärase ehitustavaga ahi nurgas. Järil istub hambutu vanamees. Vastasseinas näen õigeusu ikooni. Olen nüüd grupi liider, sest mõistan "kõnõlda". Hõlõva teeb oma töö ja varsti kuuleme perenaist leelotavat: "Hõppõ läts Petserihe..."

"Kos so latse omava?" - küsin.

"Latse om suuren maan..." - Kas märkasite? Lapsed elavad Eestis. Vanainimesed tunnevad end võõras umbruses nagu saarel!

Juuli 1983

Liivlaste vana linnusease Malpile, Lätimaa südames. Lavastan siin

Balti kultuuritöötajate kokkutulekul oma näitemängu "Müüt tagasihoidlikust raamatukogutöötajast" ning kukutan etenduse kärinal läbi protestimaks poliitülemuse omavoli vastu. Õhtul lõkketule juures mängib tantsuks liivlaste rahvamuusikaansambel Riiast. Kõhukas pereisa, nende juht, räägib kuidas kohalikud läti kultuuriametnikud keelanud ansamblit liivi omaks kutsumast. Nii lauldaksegi perekonnaansamblina. Ka passi ei lubatud rahvusena "liivlane" kirjutada, sest ametlikult sellist rahvust ei eksisteeri. Aga olemas on ta siiski - inimeste meeltes, lauludes ja pärimustes. Nende keel ja laulud on meile vägagi arusaadavad. Nad käivad tihti Tallinnas, tuge ja julgust saamas Keele ja Kirjanduse Instituudist, "Leegajuse" ansambli, Igor Tõnuristilt ja Kristjan Toropilt.

Aprill 1981

Olen Tallinnas Maakri tänaval "Kommunari" kingavabrikus intervjuerimas revolutsiooniveterani Richard Jõulut. Vanamehel on juba 80 aastat turjal, aga ikka veel jätkab töötamist igeriku "Singeri" taga. Ta räägib mulle Keila lahingust 1918. aastal, kus ta punaste poolel olla osalenud. Siis vangisistumisest ja sundajast Eesti sõjaväes, siis töötamisest "Unioni" vabrikus ja ametiühingutööst ning sellest, kuidas 1940. aastal punalippude all võim sai haaratud. Sõja alguses jäi mees kopsupõletikuga maha ja sakslased pistsid ta uuesti Patareisse. 1944. oli ta muidugi kangelaslik fašismivang ning taas sama vabriku ametiühingutegelane. Ent riigipüha miitingukones kiitis stalinlikke punakotkaid paraku liialt, öeldes et Tallinna töölised olla 9. märtsil nende jõudu imetlenud ja... taas tuli trelide taha kolida.

"Ütle, mis sa sellest eluaegsest mässamisest ka oled saanud?", küsin lõpuks.

"Nch, meie, töölised, tahtsime ikka Lenini moodi tööliste riiki..."

"Ja kuidas läks?"

"Mis ta läks... Eesti ajal elasin Hüpoteegipanga kohal ja mul oli kahetoaline korter..."

"Ja nüüd?"

"Nüüd on kah - Kunderi tänavas... Aga briketti on raske teisele korrale tassida."

Toimetaja, kes mu lugu viseeris, kooskõlastas partei ajaloo instituu-diga - sealt öeldi, et Richard Jõulu nimelist revolutsiooni-veterani pole olemas.

SYDNEY, detsember 1987
(Järgneb)

TEATED JA KUULUTUSED

8. JUUNI

TARTU LAADAL UUS LÖBUSTÜS

— PERETROIKA.

LASTELE
TASUTA.

15. JUULI

ALGAB

KOHVIAJAMISAPARAATIDE

KONFISKÉERIMINE JA

VABATAHTLIK

ÄRAANDMINE.

SALAKOHVIKUTE

PIDAMISE

EEST

KEHTESTATAKSE

RANGED KARISTUSMÄÄRAD

18. AUGUST

KEELE JA KIRJANDUSE INSTITUUDI

ÜHIVETIS PÄRITAKSE RAHVUSLIKU

KAKS KEELT PUNASE PIIRAGA

26. SEPTEMBER

KALLAS, MADE, TITMA JA SAVISAAR

VIIAKSE ÄRA TÄELIKULE

ISEMAJANDAMISELE JA,

ENESEFINANTSEERIMISELE

30. OKTOOBER

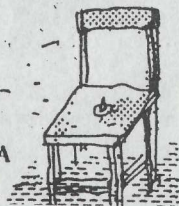
ŠEIN, JÄRLIK JA

UNDUSK

ALUSTAVAD

UUT SAATESARJA

«ISTUME VEEL».

4. NOVEMBER

ASUTATAKSE ESIMESED

KOOPERATIIVIDE TÖÖ

REVIDEERIMISE, KONTROLLIMISE

JA MAKSUSTÄMISE

KOOPERATIIVID

27. DETSEMBER

ELAMUPROGRAMMI 2000

TÄITMISEKS VOETAKSE

TÄITEVKOMITEE

ELAMISPINNAOSAKONNA JUURDE

TÖÖLE HÜPNOTISÖÖR

JOSSIF ORLOV

AK lisana, eraldi väljaandena, On ilmuma hakanud veel üks ajakiri - õieti almanahh - nimega **AJA LUGU**. AL ilmub teemanumbritena olulistest küsimustes. AL ilmub neli numbrit seerias.

TELLIMISHINNAD ON: 120 SEK Rootsis, 19 USD USA-s, 25 CAD Kanadas, 27 AUD Austraalias. Mujal vastavalt kursile Rootsi krooni vastu.

TELLIDA SAAB NAGU "AJA KIRJA".

Esimene AL käsitles eesti keele olukorda paguluses, toimetab JURI SEIM.

Kavandamisel on numbrid nagu:

- VALIK HÄID METROO LOENGUID
- AJALOO VALGED LAIGUD JA MUSTAD PLEKID
- FOSFORIIDIKAEVANDANINE JA TEISED KESKONNAPROBLEEMID EESTIS
- ROOTSIKEELNE EESTI KIRJANDUS
- EESTI KEELE OLUKORRAST II

MÜ. Metsaülikool 1987-1988.

Heino Susi, toimetaja. Toronto, Kotkajärve Metsaülikool, 1984. 227 lk.

Heino Susi trükki toimetatud album-koguteos ühe pagulasaastakümnete isepärasemate ettevõtete kohta on väärtuslikuks kroonikaks, mis võimaldab senisest palju paremat arusaamist Kotkajärve Metsaülikooli tekke- ja arenguloost tema esimesel viieteistkümnel aastal. Metsaülikool väärib asjalikku hinnangut eelkõige oma unikaalse panuse tõttu kui üritus, mis koonduvad suviti üliõpilasi ja veldi vanemaid kümneks päevaks lävimaks eestikeelses ja -meelses õhkkonnas.

Mü ALBUM on saadaval Rootsis ja Skandinaavias 120;- krooni eest, saatekulu kaasa arvatud, AK toimetuses.

KANADAS ja mujal tellimised: ASTA LOKK, 45 Fulton Ave. Toronto, Ont. M4K 1X6 CANADA. HIND saatekuluga 25 CAD.

ESTONIA

Just praegu võime rõõmustada eestikeelsete kultuurajakirjade rohkuse üle. Paguluses ilmub TULIMULD suure visadusega neli korda aastas, alustades oma 39-ndat aastakäiku. MANA, taganenult aasta-albumi positsioonile näitab kindlust ilmumises. AJA KIRI on peale mitme aastast vaakumist elu ja surma vahel otsustanud ellu jääda. Ta kõrvale on tekkinud isegi sõsarajakiri AJA LUGU. Naisteajakiri TRIINU on samuti stabiilne ettevõtte. Loetlust mitu korda rohkem on kohalikke ajakirju peaaegu kõikjal, kus on eesti ühiskond. Nendest sooviks anda ülevaadet õige peatselt.

Eestis ilmub ja peabki ilmuma, palju ajakirju, milledest nimetame siin kaua ilmunutest staazikaid: LCOMING, SIRP ja VASAR ning KEEL JA KIRJANDUS. Uustulnukatest on eriti huvitavad VIKERKAAR ja TEATER-MUUSIKA-KINO. Eestis ilmuv perioodika ja ajakirjandus muutub "perestrojka" tagajärjel üha huvitavamaks, mispärast ka Eestis ilmuvatest ajakirjadest on põhjust anda ülevaade Aja Kirjas.

Paguluses on tekkinud veel üks kategooria ajakirju - noortejakirjad mõnes muus keeles (senini vist siiski ainult ingliskeelseid). Nendest on praegu püsima jäänud ESTO AMERICA New Yorgis ning ELAGU! Melbournes. Olgugi et senini on olnud suured raskused ingliskeelsetel eesti noorte ajakirjadel jalgu alla saada, on siiski põhjust arvata (ja ka loota), et need tulevikus püsima jäävad.

Muukeelsetest ilmub veel väga huvitav uudiste ja kommentaaride ajakiri BALTI FOORUM, mis ilmub ingliskeelsena, aga tõlgitakse ka veel eesti, läti ja leedu keelde. Eestirootslastel on KUSTBON ja baltisakslastel BAL-TISCHE BRIEFER, mis mõlemad on sama vanad kui meie pagulus.

Käesoleva tutvustamise eesmärk pole aga mitte peatuda nimetatud ajakirjade juures, vaid hoopis ühe täiesti omapärast ajakirja juures, mis ei kuulu ühessegi ülalloodud lahtrisse, mis on täiesti omaette nähtus. Ajakirja nimi on ladinakeelne ESTONIA.

ESTONIA on sõltumatu mittepoliitiline kvartaalajakiri eesti kirjanduse käsitlemiseks ja see ilmub aastast 1985 Hamburgis. Toimetajad on noored estofiilid mitmelt maalt, ajakiri on avatud kõigile ja avaldab artikleid mitmes keeles - nii on lugeda eesti, inglise, saksa ja soome keeles ESTONIA tutvustavas voldikus.

ESTONIA omapäraks ja ainulaadsuseks on, et see on mitmekeelne eesti kirjandust käsitlev ajakiri, mis pole üldse eestlaste algatatud ega isegi

Tapio

Cornelius

mitte inspireeritud muust kui eesti kirjandusest kui niisugusest. Algatajad ja peatoimetajad on Cornelius Hasselblatt Hamburgis ja Tapio Mäkäläinen Helsingis. Toimetusse on hiljem liitunud veel ungarlane Iris Ráthy, ameeriklane Jack Ruster, soomlane Hannu Oittinen ning Villem Ridala järeltulija kolmandast põlvest, Riho Grünthal (Soomest).

KIRJANDUSE JAOSMAA 85, mis ilmus 1987 a. lõpul, toob ära Cornelius Hasselblatti kirjutise 'Ajakirja sünd', kus ta kirjutab

ESTONIA kohta: "... Eesmärged oli meil palju. Tahtsime, et noored estofiilid ja fennougriidid saaksid oma foorumi, kus nad võiksid avaldada mitmesuguseid artikleid; tahtsime et väljaspool Eestitki leviks andmed eesti kirjanduse kohta, eriti kaasaegse kirjanduse kohta; tahtsime, et informatsioon eesti kirjandusest leiduks ajakirjas mitmes keeles; tahtsime ühendada kõiki inimesi, kel on mingil moel eesti kirjandusega pistmist".. Nagu ESTONIA alatiitel teatab "on tegemist kirjandusajakirjaga, ja sisu poolest tähendab see järgmist: avaldame eesti kirjanduse tõlkeid, eesti kirjanduse originaaltekste, kirjandusloolisi kirjutusi, kirjanike intervjuusid, kultuuriuudiseid ning arvustusi". ... "ESTONIA üheks põhimõtteks on rahvusvahelisus: et ESTONIAT saaks lugeda kõikjal - Helsingis ja Budapestis, Hamburgis ja Tallinnas, Moskvast ja Torontos, Stockholmis ja Tartus... ja meid ühendav asi olgu ainult eesti kirjandus. Piiridest olenev mata, teatud keelest sõltumata - selliste põhimõtetege tahame anda oma osa eesti kirjanduse levitamiseks..."

Selgub veel, et suurem osa kaastöödest ilmub siiski kas soome või saksa keeles mitte sellepärast et need on toimetajate emakeelteks, vaid et enamik tellijaid on (senini) Soomest ja Saksamaalt. Muidu on kaastööd olnud seitsmes keeles, kusjuures inglise keele osatähtsus tõenäoliselt tõuseb ja uusi keeli tuleb juurde. Eesti keele osakaal on loomulikel põhjustel suhteliselt suur, senini küll veel mitte kirjutajate ja tellijate csas. Tõlkijateks on eranditult noored estofiilid, kes kõik tõlgivad eesti keelest oma emakeelde. Näiteks avastas Urras Bereczki kaks seni tundmata Lydia Koidula kirja, mis ESTONIAS avaldati.

AJAKIRJA toimetajal oli novembris võimalus ESTONIA toimetust kogu koosseisus Helsingis kohata (välja arvatud Iris Ráthy). Istusime "Kapelletis", kus vanasti ka Tuglas olevat meelsasti kohtamisi määranud. Juteldes selgus meie vastastikune huvi ajakirjade väljaandmise vastu, samuti et ESTONIA senini veel eesti pagulaskirjandust käsitletud pole. Kuid see tulevat ainult sellest, et nad seda ise veel ei tunne ning pole saanud ka vastavat kocsööd. ESTONIA sünnilugu võib toimetajate andmeil tulbastada järgmiselt:

1982 on Cornelis Hasselblatt üliõpilas-stipendiumiga Helsingis ja saab tutvavaks Tapio Mäkäläineniga.

1983 võtavad mõlemad osa VEKSA seminarist, kus saavad kontaktid Eesti kultuurielu ning eesti kirjanikega.

1984 käivad mõlemad Ungaris kontakte loomas.

1985 veebruaris ilmub esimene ESTONIA number.

1987 on ESTONIA-t ilmunud juba üle 400 lehekülje. □

Erno Klaar

ESTONIA aastatellimine (4 nr) maksab 25 DM või 69 FIM

Maksta :	Redaktionskonto	või	Toimetuse arve
	Cornelius Hasselblatt		ESTONIA/Tapio Mäkäläinen
	Nr 579 98-206		Postipankki Helsinki
	BLZ 200 100 20		No. 412240-5
	Postgiroamt Hamburg		

EESTLASI CHALMERSIS

Aastate jooksul peale Teist maailmasoda võib leida Chalmersi matriklites ligi 200 eestlase nime ja neist on tänaseni lõpetanud ülikooli diplomiga ligi 150 ning kuus on promoveeritud doktoriteks (arvude ebatäpsus oleneb aastatega üha suurenevast raskusest eestluse määramises).

Kuid eestlaste osatähtsus Chalmersi tegevuses ei avaldu ainult tudengite ja õppejõudude arvus. Eestlasi on ka aktiivselt juhtimas ülikooli ja üliõpilaskonna tegevust. Chalmersi rektor on 1974. aastast alates eestlane, professor Sven Olving ja veel hiljuti juhtisid ja koordineerisid eestlastest esimehed õppetööd keemia ja masinaehituse osakondades.

Tudengitel on olnud Chalmersis tähtis osa ülikooli juhtimises juba ammu enne üliõpilasrahutusi 60-ndate aastate lõpus, mille peale üliõpilas-esindajate osavõtt juhtimises muutus obligatoorseks. Tudengeid esindab 40 liikmeline valitud esinduskogu. Üldvalimistel kevadel 1987 "pääses" kolme esimese hulka ka üks rootslane; teised kaks olid eestlased: Karl Jansen ja Linda Mägi, kes muuseas mõlemad on teise põlvkonna eesti chalméristid.

Chalmersile kuuluval peoruumil on vähem tegemist teadusliku tööga, seda enam aga lõbusa tudengieluga. Chalmeristid on göteborglastele peamiselt tuntud kui suured naljahambad. Koigile peaks kindlasti olema tuntud Cortège ja paljudele ka Spex. Ka nimetatud viimasest, s.t. paroodilistest naljamängudest - mis chalméristide ringes on väga hinnatud - on aastate jooksul eestlasi osa võtnud suure eduga, - nimelt Gustav Kunnos ja Jüri Soomägi, nii kirjutamisest, lavastamisest kui ka esitamisest. ○

MÖTTEVAHETUS

UUSTULNUKATEST

Juba mitu aastat on mu mõtted keerelnud selle ümber, kuidas ja kus rääkida väliseestlastega meie, n.ö. uustulnukate probleemidest. Vaevalt suudan siin kõigest kirjutada piisava põhjalikkusega - kindlasti on see ka subjektiivne - ja sellepärast kutsungi üles polemiseerima uustulnukate küsimustes!

Tõsi on see, et meie ajal on olnud mitu erinevat väljarännu lainet Eestist. Nendest kõige massilisem oli põgenemine Teise maailmasõja ajal. Kuid nüüd - juba kakskümmend aastat - oleme uue fakti ees, et pidevalt erinevatel aegadel ja erinevatel põhjustel tuleb Eestist välja palju inimesi. Nende hulgast kõige väiksema protsendi moodustavad poliitilised põgenikud. Kõige levinum väljatuleku võimalus Eestist on olnud abielludes viisa saamine. Mis juhtub aga edasi nende inimestega siin vabas maailmas? See küsimus on mind juba mitu aastat huvitanud, sest põen ise ümberistutamise valusid.

Suurem osa viimastel aastatel Eestist väljatulnuist on naised. Pikapeale on mulle silma torganud lausa karju ülekohus nende naiste suhtes, sest nende probleeme ja neid endid väliseestlased ignoreerivad täielikult. Ja kui nendest räägitakse, siis üsna üleolevalt ja kahtluse varjundiga. Ometigi on nende naiste hulgas väga palju kõrgema haridusega oma ala spetsialiste, kes on õppinud kas Eestis või siis Moskva või Leningradi kuulsates kõrgkoolides. Peaaegu kõik naised, kes on Eestist välja tulnud, kaotavad siia tulles praktiliselt kaks kuni kolm aastat oma elust, sest nad ei tunne seadusi ja võimalusi uuel maal. Ja nii nad siis käivad koristamas, valvavad ööseti vanu inimesi, pesevad nõusid. Ja mis seal salata, on neidki, kes meeleheitel tegelevad isegi prostitutsiooniga. Sest sööma peab ja üür tuleb maksta. Selle peale vastavad mulle vanad eestlased kohe kooris, et ka nende elu võõrsile tulles ei olnud kerge ja väga paljudel endistel juhtivatel tegelastel tuli lihttöö peale minna. Jah. Neil on õigus, ainult, et kui nemad Eestist lahkusid, ei olnud veel maailmas moodustatud kõikvõimalikke eesti organisatsioone, mis eksisteerivad praegu. (Pooltest ma pole veel siiani aru saanud, mis nad teevad või endast ette kujutavad - aga olgu.) Ja seepärast ma ütleni vanadele väliseestlastele, et mina ei võta tõsiselt teie muret eestluse ja eesti keele väljasuremise üle, sest mina näen selgelt, kuidas saaks näiteks Eestist tulnud filoloogid ära kasutada sinsetes eesti koolides. Miks ka mitte kodudes eratunde anda eesti keele alal. Need võimalused on täiesti ära kasutamata või kui, siis kasutatud kogemata või pooljuhuslikult.

Pole mõtet salata, et minu põlvkonna eestlased, kes siin siindinud, räägivad meie emakeelt toreda inglise või siis rootsi aktsendiga. On üsna loomulik, et nende lapsed ei saa puhast eesti keelt rääkida, sellel lihtsalt põhjusel, et kodus räägitakse seda puudulikult ja vanavanematel ei ole enam aega lastelaste keeleõpetamisega tegeleda, sest nende vaba aeg läheb kõikvõimalike eesti ürituste peale, millest noored enam üldse osa ei võta. Ka laste suvelaagrites peaks ära kasutama inimesi, kes on äsja Eestist tulnud, sest lapsed, kes räägivad omavahel inglise või rootsi keelt, ei saaks seda teha umbkeelse kasvatajaga.

Üks teine väga imelik asi torkab meile Eestist tulnud inimestele väga teravalt silma, nimelt et Eestist väljatulnud endised komsomoli- ja parteitegelased, kes siin momentaalselt värvi vahetavad ja asüüli paluvad, võetakse siin koheselt vastu väga südamlikult ja kauaoodatud kadunud poegadena. Muide ausalt öelda, ei tunne mina ühtegi Eestist väljatulnud naist, kes oleks kuulunud kommunistliku partei ridadesse. Ma olen väga palju uustulnukatega sel teemal rääkinud ja keegi ei ole mulle veel osanud seda ära seletada, millest säärane suhtumine. Säilinud huumorimeelega ja nagu ühest suust on nad mulle irooniliselt öelnud, et hakka või kahetsema, et parteilane ei

olnud, siis oleks siin elu algus palju kergem olnud. Oleks meile ka kõikvõimalikke korjandusi organiseeritud. Nali naljaks, aga see on tõesti tõi, sest meie, kes me Eestis oleme elanud, teame täpselt, kuidas need noormehed sugugi ei haletsenud vaest eesti rahvast, vaid just teiste inimeste arvel isiklikku karjääri tegid. Isegi siin, kui vahest mõnes välis eesti lehes torkab silma mõni säärase endise parteitegelase õones artikkel, kus ta jälle ainult oma isiklikku kasu silmas peab, käivad mul üle selja külmavärinad... Tõelised kangelased nagu Kukk, Niklus, Kaalep ja Madisson j.t. - need on tõesti eesti mehed! Usun, et see Madissoni peetud kõne Eestis, Hirvepargis oli ja jääb tuhandetele eestlastele väga meeldejäävaks sündmuseks. Säärast avalikku kõnet on Linda kivi koos eesti rahvaga juba kaua-kaua aastaid oodanud. Ühkustundega võib võelda säärasele eesti meestele, kes ei ole lasknud ennast millegagi ära osta.

Samal ajal on viimastel aastatel tulnud Eestist välja rida loominguga tegelenud inimesi, kellest üldse väliseestlaste hulgas ei räägita ja kelle olemasolust ei olda teadlikud. Nimetaksin siin kõigepealt Virve Aruoja (keda Rootsis siiski mõningal määral teatakse), kes oli Eesti TV väga tunnustatud filmilavastaja. Juba üksteist aastat elab Pariisis filmilavastaja Vladimir Georg Karassev-Orgussar, kelle Eestis ärakeelatud neljaseerialine film "Lindpriid" istub ikka veel riiulil, vaatamata väljakuulutatud glasnostile. Saksamaal elab juba mitu aastat noor filmilavastaja Katrin Laur, kes oma loomingulise tee alguses otsustas Läände jääda. Samuti olen kuulnud, et Taanis elab üks Moskva filmikooli lõpetanud noor nais filmioperaator. Kas tõesti eestlastel ei oleks huvi tutvustada Eestit ja eestlaste tegevust, kasutades ära kasuõi neid eespoolnimetatud oma ala tundjaid. Näiteks ESTO-de jäädvustamisel video-tehnikas, pakkudes hiljem neid filme TV-sse igas riigis. Võib-olla ESTO orgkomiteesse on vaja luua vastav osakond, kes tegeleks ülemaailmselt, selleks et teha üks tõeliselt hea eesti-aineline film. Miks eestlased ei oska teha reklaami oma suurpidustustele, mis on tõeliselt ainulaadsed? Ma olen aru saanud, et väliseestlaste hulgas on üks leeri - on need, kes pooldavad kontakte Eestiga ja sealt siia tulnud inimestega. Ja on teised, kes seda ei poolda. Mina võin Teile öelda, et olen sündinud Tallinnas peale seda viimast eestlastele nii traagilist sõda ja ma tunnistan, et nägin sini-must-valget lippu esimest korda elus 1984 aastal ESTO ajal Torontos ja see vapustas mind väga. Eestlased Eestis elades ei ole teadlikud väliseestlaste nii latauluslikust tegevusest välismaal. Kui nad seda teaksid, annaks see neile kindlasti jõudu edasi elada ja raskustele vastu pidada. Seepärast arvan ma, et olgu see siis teaduse, tehnika või kultuurivallas, olgu tema kas Kodu-Eestist või siit, kui ta on eestlane ja saab hakkama mingi väga huvitava teoga, siis innustagem teda ja tehkem reklaami. Meid eestlasi on vähe, kuid samal ajal on meie hulgas küllaltki palju andekaid inimesi - tehkem siis lärmi selle üle! Olgem uhked nende üle, sest nii saab maailm teada meie olemasolust, meie keelest ja meie kultuurist. Ja nii äratame ka uue generatsiooni pagulaseesti noortes huvi meie oma keele ja rahva vastu.

Tahaksin mõne sõna öelda ka veel lastest, kes alles hiljuti välismaale elama on asunud. Selge on see, et esimestel siiatuleku aastatel pole nendel lastel võimalust suvitama minna. Teen ettepaneku, et kas ei võiks näiteks kohalik eesti perekond, kellel on lapsed ja süvemaja võtta suvel endi juurde mõneks ajaks üks säärane laps. Kasu oleks mõlemapoolne, - uustulnuk saaks ilusa puhkuse ja võõrustajad puhta eesti keele, sest lapsed õpivad ruttu.

Kõigest, mis ma sellel teemal olen mõelnud, lihtsalt ei jõua ühes lühikeses artiklis kirjutada. Paistab, et on viimane aeg moodustada ülemaailmne uustulnukate organisatsioon. Sellel peaks kindlasti olema ka advokaatuur, sest on väga palju igasuguseid juriidilisi probleeme, millest ma üldse ei jõudnud rääkida. On palju säärast, mida üks Nõukogude Liidust tulnud inimene siia elama asudes lihtsalt ei tea. Ta ei tunne inimõigusi. □

Pikkamisi on igale poole maailmas tekkinud Eesti Maju. Valdav enamik neist on ostetud/loodud peale Teist maailmasõda. Näide ennesõjaaegsest eesti majast on New Yorki Eesti Maja ja Londoni Saatkonnamaja. Majad on veel Baltimores, Lakewoodis, Miamis, Chicagos, Minnesotas, Minneapolis, Buenos Airesis, Adelaides, Melbournes, Sydneys, Leicesteris, Torontos, Vancouveris, Stockholmis, Göteborgis ja Lundis. Need pole veel kõik, vaid ainult suuremad.

Eesti Majade mõte seisneb selles, et kui ühes piirkonnas (linnas) kuskil välismaal on piisavalt eestlasi, kelle kultuurne ja ühiskondlik tegevus nõuab "oma tuba, oma luba", ning ka sotsiaalses mõttes eesti keskust, mis soodustaks eestlust, siis on seal vaja nõuetele vastavat Eesti Maja. Tavaliine asjade käik on olnud, et on moodustatud aktsiaselts ning kohalik (vahel ka kaugem) eesti seltskond on pannud vajaliku algkapitali kokku. Kuna see eeldab teatud majanduslikku kandepinda ja jõukustki eestlaskonnalt, siis on enamik Eesti Maju loodud mitte siis, kui rahvuslik aktiivsus ja osavõtt oli oma kõrgpunktis ning tarve kõige karjvam, vaid veidi hiljem. Mõningal juhul isegi tublisti hiljem, mis soodustas "uusärkamist". Eesti Majad on selles mõttes nii majanduslikult kui ka muidu hästi kohanenud eestlaskonna sümbolid.

* * *

Eesti Maja kui sellise põhifunktsioon on olla kohaliku eestlaskonna kultuurse isealgatusliku ja organisatoorse elu teenistuses. Maja ise ja selle kasutajad määrab raamid ja võimalused tegevuseks.

Teine väiksem, kuid võib-olla kasvav EM osatähtsus on selles, et olla ka globaalselt paikneva, kuid üha rohkem reisiva eestlase kontakti ja pidepunktiks; läbisõitjale teisest linnast või teistelt maadelt on EM koht, kus kohtab teisi, kohalikke eestlasi. Andmestik majade olemasolust, asukohast, kasutamisest, lahtioleku aegadest, telefoninumbritest jne. peaks olema huvitav kõigile. Sellepärast teeb "Ajakiri" kiirkäigul reportaaži kõikidesse suurematesse Eesti Majadesse. Teeme algust Rootsis asuvate Eesti Majadega.

Rootsis on olemas kolm Eesti Maja - Stockholmis, Göteborgis ja Lundis. Selles ülevaates me ei puuduta teisi suuri ja olulisi eestlaste enda asutusi nagu suvekodud: "Kungla", "Ojamaa", "Valgeranna" ega skaudiasulaid: "Metsakodu", "Koitjärve", "Veskijärve" ega ka mitte väiksemate keskuste Eesti Kodusid Västerås, Norrköpingus, Uppsalas...

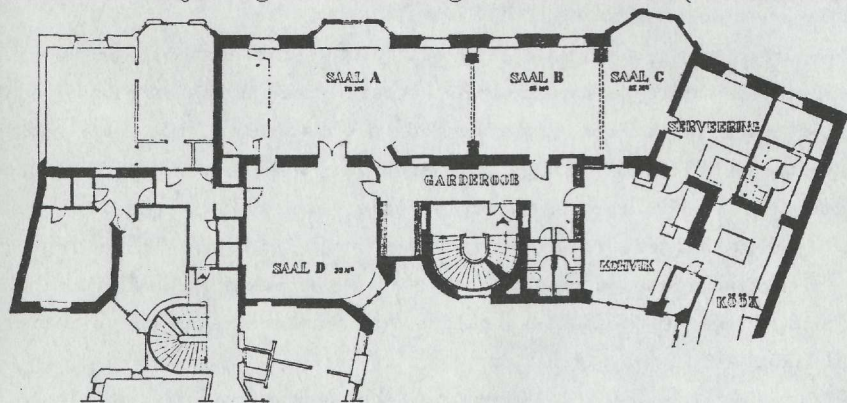
EEST MAJA STOCKHOLMIS

Maja ost ja omanikud.

14 a. peale Eestist põgenemist, mil Stockholmis võis olla umbes 8000 eestlast, osteti esimene Eesti Maja Regeringsgatanil 24, Stockholmis 0,8 miljoni krooni eest. 1970 a. osteti uus maja Wallingatan 32-34, 2,4 miljoni krooni eest. Omanik on A/S Eesti Maja. Osatähti on umbes 3000-el eestlasel. Maja tegevust juhib 7 liikeline juhatus, mille kõrval on veel 30-ne liikeline vanematekogu. Viimase osatähtsus on praegu väike, kuid oli oluline alguses, kuna see moodustati läbilõikeliselt kogu eesti ühiskonnast. Eesti Majal on veel büroo palgalise ametnikuga, kes tegeleb EM haldamisega.

Maja suurus ja asukoht.

Wallingatan 32-34 on kuuekorruseline maja, ehitatud algselt 1912. Korruste pindalad kokku on 3719 m². Üle poole sellest on praegu seltskondlikud ja bürooruumid. Majas tegutseb 400 kohaga "Scala" teater (rootsi üürnikuga)

ning ärikontor "All Rum". Majas on neli trepikoda, kusjuures on "peasissekäik" selles mõttes, et sealt pääseb teisel korrusel asuvasse seltskondlikesse ruumidesse, millega on ühendatud ka restorani osa (sissetulles paremal) ning näituse- ning üldruum (vasakul). Koosolekuteks, pidudeks, ettekaneteks jne. kasutatavad üldiselt ruumid on piklik saal, umbes 6 x 25 m, mille ühes otsas on väike poodium, klaver, TV, video ja valjuhääldi ning muud moodsad vahendid. Saali on võimalik lükatava vaheseinaga muuta väiksemateks ruumideks. Maja asub vaid 7. minutilise jalakäigu kaugusel linna liikluskeskusest, mis on Raudtee Peajaam ning allmaaraudtee keskjaam "T-centralen", kus kõik maa-alused liinid kokku jooksevad. Ka mitme bussiliini peatus on otse EM kõrval: - 40, 47, 53, 55. Ööbuss nr 91 peatus on ligidal, Norra Bantorgetil.

STOCKHOLMI EESTI MAJA ON OLULINE EESTI KESKUS ROOTSIS.

Näitused, konverentsid, koosolekud, peod, kultuuriüritused, klubitegevus, laulukooriharjutused (5 koori!) jne vahelduvad ja seltskondlikud ruumid on pidevalt kinni. Teine osa ja teistlaadi tegevus toimub kõigi nende asutuste kaudu, mis on EM üürilised nagu Lasteaed, kaks ajalehte, Eesti Asutuste bürood, organisatsioonid, üliõpilasseltsid ja korporatsioonid. EM-s asuvad praegu järgmised üürikuud:

Wallingatan 32: A/S Eesti Maja kontor, Eesti Päevaleht, Eesti Lasteaed, Eesti Kultuuri Koondis, Stockholmi Eesti Teater, Estinvest AB, EELK Konsistoorium ja peapiiskop, EELK Stockholmi peapiiskoplik kogudus, Eesti Ettevõtjate ühing.

Wallingatan 34: Noorteruumid*, EM seltskondlikud ruumid ja einelaud, Eesti Komitee, Eesti Komitee Naisseksioon, Eesti Komitee Noortetöö, Eesti Abi Keskus, Eesti Abi Suvekodude Kuratoorium, Rootsi Eesti O, Eesti Rahvusfond, Juh. Kõpu nimeline Eesti Kapital, Korp! Filiae Patriae, EÜS Põhjala, ÜS Liivika, ÜS Raimla, Balti Humanistlik ühing, Balti Komitee, Eesti Rahvusnõukogu, Balti Arhiiv, Teataja, Eesti Gümnaasium Stockholmis, Eesti Keele ja Kirjanduse Instituut, Korp! Ugala, Korp! Rotalia, Korp! Vironia, Korp! Sakala, Korp! Fr. Estica. Peale selle on majas veel 15 erakorterit, peamiselt eestlaste käes. Umbes kuuekümmet inimest igapäevane töö toimub Eesti Majas.

Seltskondlike ruumide kasutamine,

mille all mõtleme suurt saali, millest oli juttu juba eespool, on kõigile eesti organisatsioonidele ja eestlastele täiesti vaba ja tasuta. Ruumid saab kinni panna ettetellimise korras. Selleks on olemas toimik, mis asub söökla köögis, kuhu tuleb helistada tel 08/218134. Niisiis tuleb ruumide küsimuses alati kontakt võtta sööklaga vaatamata sellele, kas köögi teeneid on vaja või mitte. Teisest küljest on ökonoomil, restorani pidajal, EM-ga leping, mis annab talle ainuõiguse serveerida toite ja jooke Eesti Maja üldruumides; kõik muu, kuid mitte selle osa isekorraldus, on ruumide kasutajal võimalik.

Restoran ja köök

on välja üüritud lepingu alusel. (Juba kaua on sööklat pidanud soomlased.) Söökla on avatud lõuna- ja õhtusöögiks 11-14 ning 16-19 vahel (reedeti 11-14). Laupäev-pühapäev suletud. Peale selle serveerib söökla (EM seltskondlikes ruumides) kuni 120 külalisele kokkutulekutel, pidudel jne väljaspool söökla aegu, ka laupäeval ja pühapäeval. Restoranipidaja ülesandeks on, nagu eelpool mainitud, üldiste ruumide kasutamise eest hoolitsemine.

* Noorteruumid keldrikorrusel on põhiliselt skautide-gaidide tegevus-ruumid, kuid kujult ja suuruselt (120x 22 m) sobivad hästi ka muudeks kokkutuleku-teks. Kitsendav üürimisel on praegu kõõgivõimaluste puudumine ja lahjade "vägijookide" keeld. Kunagi tegutses ka Eesti Maja Klubi, mis korraldas Maja isetegevust. Klubi tegevus on nüüd lõppenud.

Väike nurgatuba lehtede lugemiseks ja TV- vaatamiseks

asub sööklaruumi taga (või siis suurt saali läbides selle parempoolses otsas). Seal on EM külalistele lugemiseks tellitud enamik eesti ajalehti, vist 15, mis ilmuvad Lääne-maailmas. See ruum ei ole avatud üldiselt sööklakülastajatele, seevastu aga alati avatud eestlastele kõigil aegadel, mil EM lahti on. See on mõnus väike nurk, kus EM külastaja kellegil ees ei ole. Kahjuks on see natuke liiga peidetud neile, kes kuhuslikult E Majja sattuvad.

Üldiseloomustus Eesti Majale Stockholmis

võiks olla, et see on eesti asutus, mille sees ja ümber keerleb suur osa (kügi kaugeltki mitte kogu) eesti tegevusest Stockholmis. Ühiskondlikult on see ideaalne neile, kel on omad ruumid või tegevus Eesti Majas. Hea, et ühes ja samas majas on nii palju eesti kontaktpindu. Tegevus on stabiilne ja asutus EM on staatiline. Puuduseks võiks olla just dünaamika puudus, mis aga pole vast niivõrd EM viga kui üldine eesti ühiskonna vananemise ja vähenemise tundemärk. Paradoksina on aga EM ikkagi veel liiga väike, et rahuldada kõiki, veel praegu eksisteerivaid Stockholmi eesti koloonia sotsiaalseid ja kultuurilisi vajadusi. Näiteks on ruumid olulisel määral juba aasta aega ette kinni pidevate kasutajate käes. Väga raske on paigutada uut tegevust või ettearvestamatuid üritusi Eesti Majja. Teiseks ei ole üldruumid oma kujult eriti head ei suuremateks ega ka väiksemateks kogunemisteks (suuremateks üritusteks on saal liiga väike ja kujult liiga pikk ja kitsas, väikese arvu listel kokkutulekutel saab ruumi küll kolmeks jagada aga lükatavad seinad ei isoleeri tavalist kõnelustki. Ka spontaanseteks kohtumisteks - etteplaanitamata õhtu veetmiseks Eesti Majas - ei ole just palju võimalusi. See rändur, kes Stockholmi satub päeva ajal, võib kindlasti EM läbi hüpata ja seal kontakte leida. Muudel aegadel ja nädalalõppudel on see õnneasi. Vanasti, endise EM päevil, oli selle ligiduses saksa stiilis kõrts "Löwenbräu", mis kujunes heaks täienduseks EM-le, just sotsiaalses mõttes, sest sinna võis minna ükskõik mis päeval või kellaajal, ikka kohtas seal mõnd kaasmaalast või eesti (noorte) meeste seltskonda. Peale selle restorani lammutamist pole enam sellist uut eesti kohtumispaika Stockholmi tekkinud, millest on tõsine puudus. Kõige parem oleks kui EM ise suudaks ka sellist funktsiooni täita.

EJK

Tähtsad telefonid Eesti majja: söökla (08)-218134

kantselei 08/114777

Eesti maja aadress on: AS EESTI MAJA AB, Wallingatan 32^I

111 24 STOCKHOLM

KIRJANDUSLIKKU JUHUKROONIKAT

Olgugi et kroonik püüab ennast hoida ajaliselt viimasesse aastaveerandisse, siis mõned tähtsad kõrvalpõiked on ikkagi vältimatud. Oheks selliseks sündmuseks oli see, et JAAN KAPLINSKIT lasti esimest korda Läände tulla, kuigi näiteks Balti Instituut oli teda tagajärjetult aastaid Rootsi külla katsunud saada. See oli aprillis 87, AK-1 oli KAPLINSKIGA jutuajamine (mis peaks nüüd AK kolmiknumbris 46-47-48 ilmunud olema) ning METROO ühing korraldas kirjandusliku koosviibimise restoran "Näktergalenis" 14. aprillil. Rootsi suurim leht DAGENS NYHETER tegi silmapaistva intervjuu KAPLINSKIGA.

Vastu igasuguseid tavasid nägime KAPLINSKIT Stockholmis uuesti veel sama aasta oktoobris, nüüd koos teiste nimekate kirjanikega, kelleks olid ELLEN NIIT, JAAN KROSS ja MATI UNT. Nad tulid Norrast N. Eesti raamatunäituselt mille korraldamise hing oli TURID FARBREGD. Rootsis olid nad kirjastus FRIPRESS ning BALTI INSTITUUDI külalised, kuna METROO korraldas kirjandusõhtu 19 okt. hotell Birger Jarls'is, kus kogesime üle hulga aja suurt ja ka kaunis noort publikut.

Peale nelja kodumaise kirjaniku esinemist, oli suurem kirjanduslik sündmus KIRJANDUSLIK PÄRASTLÕUNA 21 nov. Eesti Majas mille korraldajaks oli VÄLISMAINE EESTI KIRJANIKE LIIT ning EESTI KULTUURI KOONDIS (EKK). Publik oli ikka truu 70. pealine, kuid sündmus ise oli märkimisväärne, sest seal esinesid korraga 11 veel loovat kirjanikku. Veelgi huvitavam oli, et peaaegu kõik esitasid pala või katkendi v a l m i m i s e l olevast teosest. See rõõmustav asjaolu tekitas sealsamas küsimuse - mis on meil pagulaskirjanduselt, mis näitab jätkuvat elujõudu, veel oodata?

Enne kui asume ringküsitluse andmete esitamisele, tasub meenutada seda et Välismaisel Eesti Kirjanike Liidul on praegu, peale HEINO SUSI ja AUGUST MÄLGU surma, 43 liiget, kusjuures 25 neist elab Rootsis, 2 asub Soomes, 1 Inglismaal, 6 USA-s, 8 Kanadas ja 1 Austraalias (19 kirjanikku ja luuletajat on paguluses surnud ning kaks ei ole liikmed: ILMAR LAABAN ja AARAND ROOS).

*

IVAR GRONTAHLIL, Göteborgis, ilmus MANA 55 viimane osa ta luulevormis romaanist "Laulu võim". Käesoleval aastal valmib aga ta luuletuskogu "Nemo logi" ("Kaptan Nemo logi raamat") millest üksikud luuletused on ilmunud "Teatajas" ja "Tulimullas" nr 2/86.

BERNARD KANGROLT, Lundis, ilmub märtsis Eesti Kirjanike Kooperatiivi (EKK) kirjastusel proosa-eepiline novellikogu "Sinised Liblikad". Kogu on saanud oma nime ja juhtmotiivi miniatüürist mis ilmus LOOMINGUS 1939. Suurem osa novelle on aga kirjutatud väga lühikesel ajaperjoodil, suvel 1987.

RAIMOND KOLK, kes elab Lidingöl, ütleb et tal on valmis ja ilmumisel "Lesta kala otsimas ja teisi jutte". Praegu kirjutab ta kolmandat osa oma nn "vallavanema" seerias. Seal on ta romaani kolmanda osaga jõudnud a. 1939-41, niisiis baaside ajajärku. Arvas, et peaks jõudma trükikorda 88 a. lõpul.

ILMAR LAABANI, Stockholmis, tegevus haarab kõikki kunste; ja praegu on see enamuses muukeelne. Märtsis ilmub tema "Kogutud teostest" -12 osast- 4 esimest, mis on rootsikeelsed. Väljaandja on kirjastus "Kaleidoskop" Århusis.

Muidu on tal käsil , TUBINA ooperi "Reigi õpetaja" libreto tõlkimine rootsi keelde. (Libreto autor on Jaan Kross).

ILONA LAAMAN, Uppsalas, on tõlkinud Valev Uibopuu romaani "Lademed" rootsi keelde. Veel avaldab ta luuletusi aeg ajalt eesti lehtedes.

KALJU LEPIK, Stockholmis, loob uut luulekogu, millest umbes pool on olemas. Pealkirja veel pole, ja kuidas ülejäänud valmib on võimatu öelda - see võib juhtuda väga kiirelt, või ka aeglaselt, nendib ta.

ARVO MÄGI, Saltsjöbadenis, esines kirjandusõhtul katkega valmimisel olevast romaanist "Nigulipäev", mille tegevus algavat ristisõdade aegu ja jõuab välja teise maailmasõjani.

ENN NÕU, Uppsalas, romaan "Koeratapja" tuleb "Välis-Eesti" kirjastusel, käsikiri on juba üle antud. Romaan käsitleb tõe ja vale või petmise ja reetmise problemaatikat mitmel pinnal. Puudutab natuke ka Eesti ajalugu seoses Teise maailmasõja lõpu ja järgnevate aastatega. Ja ka pagulaskonna nähteid. Peale selle on tal trükkis ilmumas rootsikeelne ülevaade pagulas-kirjandusest 1944-1985 mille ta esitas kahepäevasel seminaril Uppsalas 1985. Kirjastab "Centrum för multietnisk forskning vid Uppsala Universitet" teiste seminari materjalidega koos.

HELGA NÕU, Uppsalas, töötab vastavalt ajalistele võimalustele romaaniga, mille pealkirjaks on "Inimvaresed". Teemaks on muu hulgas eestlate umbusaldus üksteise vastu ja agendihirm. Helga Nõu järjekordne õpik, "Uus lugemik 2" tema enda illustratsioonidega, on üle antud juba pool aastat tagasi "Eesti Rootsi Õpperaamatu Fondile", mis seal nüüd peatselt peaks ilmuma. Lugemik on mõeldud keskastmele, tähendab 4-6 klassi õpilastele, aga ka muidu kodus lugemiseks.

HELMİ RAJAMAA, Stockholmis, esitas kirjandusõhtul luulevormis lapsepõlve mälestusi "Retk minevikku". Novellikogu "Kannatusmängud" ilmub tal "Välis-Eesti" kirjastusel.

KARIN SAARSENIL, Stockholmis, on käsil novellikogu "Poola suvi" kust ta luges (vist mitte päris valmis) miniatüüri "Romeo Gotenhafenis".

HERBERT SALU, Lundis, peame kunagi hiljem üles otsima.

LIIDIA TUULSE, Stockholmis, esines luuletustega "Mõtted ja tunded novembris".

VALEV UIBOPUUL, Lundis, on muu tegevuse tõttu tahaplaanile jäänud alustatud romaan, millest ta ei taha veel rääkida. Aastavahetusel ilmus temalt "Fenno Ugriena och deras språk" mis on 1984 a. ilmunud "Meie ja meie hõimud" täiendatud väljaanne, nüüd aga rootsi keeles. Tõlkija oli Herbert Lagman. Samuti ilmus jaanuaris rootsi keeles tema romaan "Margariita sökaren" ("Lademed") Invandrarförlaget Boräsis väljaandena, Ilona Laamani tõlkes ja Olev Mikiveri kaanekujundusega. Tuleb märkida et see on viies romaan Uibopuult rootsi keeles. "Tulimullas" tuleb talt uusi kirjutusi.

ELMAR PETTAI, Stockholm, jätkab isamaaluule traditsioone. Ta luges "Pühendus eesti teisitimõttelejale".

ELIN TOONA, kes ei ela Rootsis vaid USA-s, uue romaani pealkiri on "Kaleviküla viimane tütar" ja räägib eestlaste elust Põhja-Ameerikas. Käsikiri on valmis.

ADA OTEMA, Stockholm, luges valimiku mõtisklusi - "Ajarütm".

*

Õksikuid raamatuid ilmub nii siin kui seal, nagu näiteks eesti ajalehe, Eesti Kultuuri Koondise, mõne sihiasutuse või isiku enda kirjastusel. Tegelikke kirjastusi on alles jäänud ainult kaks: EKK ja VÄLIS-EESTI.

EESTI KIRJANIKE KOOPERATIIVI ligemast kirjandustegevusest kuuleme BERNARD KANGROLT järgmist:

IVAR IVASKI 60-ne a. sünnipäevaks, täpselt õigel päeval 17 dets., ilmus kirjastusel ta luulekogu "Tänusõnu".

Jaanuari lõpul ilmub HELGA SUITS-KANGRO "Aino js Gustavi lugu". See on kirjanduslooline teos päiviku ja kirjavahetuse alusel a. 1908-1916. Võiks ka öelda et see on järg EKK varem ilmunud "Gustav Suitsu noorus".

BERNARD KANGROLT endalt ilmub märtsis (nagu eelpool nimetatud) novellikogu "Sinised liblikad".

Viimane raamat poolaastal on romaan ILMAR TALVELT "Maapagu", mis käsitleb aega 1905-18, mil paljud eesti kultuuri- ja ühiskonnategelased (nagu Tuglas, Tassa jt) olid maapaos. Niisiis toimub romaani tegevus väljaspool Eestit - Londonis, Pariisis, Stockholmis, Viinis, Oslos, Helsingis jm.

Kaugemad kirjastuskavad on täpsustamata. Näiteks on olemas tõlge PEETER PUIDE rootsikeelsest romaanist -eesti keeles: "Baikalini, mitte kaugemale".

Äärmiselt huvitav projekt, mille kallal Kangro kaua on töödanud, on "EESTI KIRJA KUULUTAJA EKSIILIS" mis on bibliograafiline ning biograafiline leksikon. See on suurteos kõigist eestikeelsetest või eestiainelistest raamatutest, mis on ilmunud 1944 - 1986 väljaspool Eestit ja N. Liitu. Peamiselt on see ülevaade ilukirjandusest (umbes 1000 teost) ent ka eesti raamatu kui sellise ning selle autori teatavaks tegemine. Raamat on andmestik (koos fotodega kõigist autoritest) ja mitte hinnastik. Raamat on jälle üks Kangro suursaavutusi ning põnev sündmus eesti kultuuriloos. Raamat kuulutatakse välja ettetellimisteks aasta algul ning peaks plaanide kohaselt ilmuma 1988 a. keskel.

LEMBIT KRIISALT saame kirjastus VÄLIS-EESTI osas järgmisi andmeid: (ilmumise järjekord võib aga teine olla kui mis siin allpool).

Raamat, mis sama hästi kui juba trükkis on, on GUSTAV RÄNGA "Laiemasse maailma II", mis on järg tema eelmisele mälestusraamatule. Uus raamat käsitleb aega 1924-st aastast tänapäevani välja. Mälestused hõlmavad muu hulgas 24 dets. mässu ning Tartu akadeemilise elu kulgu. G. Ränk oli teatavasti esimene (ja senini ka viimane) etnograafia õppetooli professor. Järgmiseks ilmub LEONID TRETT'i, kes elab Austraalias, "Hangö kroonika" mis käsitleb 1941 a. mobiliseeritud 600 noore mehe kannatusi, kes istusid kinni vene baasis Hangöl.

Kolmandana ilmub uustrükk ELMAR ÕUNA romaanist "Unustatud naised" mis sai esimese auhinna 1936 kirjastus "Looduse" poolt korraldatud romaanivõistlusel. Romaan kirjeldab naiste elu Hiiumaal, kus nad pidid üksinda talu- ja perekonda ülal pidama sel ajal kui mehed merel olid. Neljas raamat on HELMI RAJAMAA novellikogu "Kannatusmängud".

Edasi ootavad kirjastamist ENN NÕU "Koeratapja" (millest juttu eelpool) ning VELLO SERMATI "Sigtuna etüüdid", mis on novellikogu päviltil mil Sigtunas oli eesti internaat-gümnaasium 50 tüdruku ja 50 poisiga.

ROOTSI EESTI ÕPPERAAMATUFOND Stockholmis andis mineva aasta lõpul välja 406 lk "Eesti kirjanduse radadel" mille on koostanud MARE AADLI ja EDITH KOTKA-NYMAN. Valimik on eelkõige mõeldud kõrgastme- ja gümnaasiumi õpilastele.

AK napid ressursid ei võimalda uurimisega ei kaugemale ega sügavamale minna. Kui abi ja informatsioon kaugematest paikadest AK-ni jõuab, võime pilti täiendada ja parandada. Ja mitte ainult kirjanduse alal, loodame!

Toimetajale on tänuväärt informatsiooniks, mis otsimatult koju kätte tuleb, ajakirjad ja ajalehed. Kuna kõik ei telli ega loe samu asju, on sealt alati midagi vahendada. Praegu läheb press Eestis igal alal aina huvitavamaks ning avameelsemaks; ka on seal avastatud Eesti pagulaskirjandus, mille vastu on neil siiras huvi, kuid "loomulikel" põhjustel liig vähe andmeid.

Näiteks on LOOMING nr 9 peaaegu et KARL RISTIKIVI erinumber. Ning nr 12. avastatakse AIN KALMUS, arvustatakse BERNARD KANGRO esseekogu "Häitmemehi ja pärlipüüdjad", järelhüüe on HEINO SUSILE, ülevaade IVAR IVASKI elust ja loomingust ning arvustatakse MANA 55.

VIKERKAAR nr 10 toob ära KARL RISTIKIVI luuletuse "Maa ja rahvas" ning avaldab artikli "Tundmatu Karl Ristikivi". (VIKERKAART nr 11 ei tulnud, nii et ei tea, mis seal oli). SIRP & VASAR, nr 50, on Endel Nirgi leheküljeline artikkel "Eesti pagulaskirjandus kui kirjanduslooline probleemide- kompleks" ning teade 3.-4. dets. peetud Karl Ristikivile pühendatud teadus- konverentsist Tallinnas.

TEATER.MUUSIKA.KINO nr 10 kirjutab OLAV ROOTSIST -"Eestlasest Colombia aukodanik", nr 11 kirjutab MILVI LAIDIST "Kuidas koolitüdrukust Aleksandra Isakust sai lauljatar Milvi Laid" ning nr 12 avaldatakse -kas esimesena?- pagulase TAAVO VIRKHAUSI sulest kaastöö "Dirigentidest naljakalt ja tõsiselt". Isegi äsja ilmuma hakanud MAALEHT nr 3-4 kirjutab "Väliseestlastest koduse eestlase pilguga" (Rudolf Aller). Need on näited huvist pagulaste ja pagulaskultuuri vastu mis Eesti perioodikas viimasel ajal on ilmunud.

*

KEEL JA KIRJANDUSES NR 9 on kaks väga huvitavat artiklit: "Uue kirjanduse ootel", HEINO PUHVEL, ja "Trükisõna koht eesti rahvuskultuuris", UNO LIIVAK.

Esimene konstateerib, et kuigi üldine õhkkond on demokratiseerunud ning loominguvabadus on avardunud, on uus kirjandus, mis seda kajastab, veel sündimata. Kirjanikud vajavad eneseleidmiseks aega ka kui tingimused soodsad on. Tähelepanu on köitnud viimasel poolaastal stagnatsioonikümnendil kinni- külmunud teosed nagu P.E. RUMMO luule, H.KIIGE romaanid, J. Kaplinski näidend, kuid see pole sama asi. Kui varem hoidis aeg kirjanikke kammitas (stagnatsioon!), siis nüüd on aeg kirjanikest ette tormanud. Edasi konstateerib autor et kirjandusteadus on eriti tihedalt seotud esteetika, filosoofia, ajaloo ja sotsioloogiaga. Kuid kuna need teadused kannatasid samuti stagnatsiooni perioodil lihtsustuste all, siis need vead kordasid end ise ka teistes seostes. Ta peatub stagnatsiooniperioodi eesti nõukogude romaani puuduste juures, kuid tuleb ka hiljem järeldusele, et ka selle perioodi keskpärasustel on oma väärtus sest iga ilukirjandusteost saab hinnata absoluutsete ja suhteliste väärtuskriteeriumite järgi. Teose absoluutne väärtus seisab tema kunstilises kvaliteedis, teose suhteline väärtus on kõikum ja oleneb teose retseptisioonist. (Mida ka pagulaskirjanduse puhul on põhjust meenutada kui seda liig kriitiliselt kiputakse arvustama; toimetaja märkus). Autori arvates on eesti nõukogude romaanil suurimad võlad lähimeneviku kujutamisel.

Eriti halb on lugu sõjajärgse raske ajaga, mis kajastub kirjanduses ühekülgselt ja lihtsustavalt. Teemaatilise avardumisega peaks kaasnema ka romaani struktuuri teisenemine kuna see on pisinend nii sisult kui mahult, muutunud kammerlikuks ja kaotanud eepilise avaruse, arvab autor seletades ka selle arengu põhjuseid. Kui 1960-ndail aastail Vetemaa, Traat ja Unt rajasid eesti lühiromaanid on see sellest peale jäänud kriitika lemmikuks. Oht žanri või žanriliiki ei tohi teisele vastandada, üks ei asenda teist. Autor arvab et süvenev demokraatia sillutab teed ka eepiliselt avarale elukujutusele, millele võib toetuda ulatuslik ajasturomaan. Aga millal? Kes elab see näeb, loota tasub, lõpetab Heino Puhvel 8-leheküljelise artikli. **49**

UNO LIIVAK võtab üles arutluse kirjanduse mahust ja levikust. Ta nendib, et on juurdunud arvamus, et meie rahva kultuur elab praegu üle oma ajaloo kõrgpunkti. Piisab vaid meenutada, kui palju ostetakse raamatuid, külastatakse teatreid, kontserte, kunstinäitusi. Kunsti, muusika, filmi, teatri kohta arvab autor, et võibolla on see õige, kuid kahleb kirjanduse ja trükisõna osas ja asub väite pädevust uurima. Ta paneb paika kirjatähe tähtsuse lausega: "iga arenenud rahvuskultuuri säilimise tagatis ja aluste alus on emakeelne trükisõna". Sellel väitel on suur tähtsus, sest trükisesse võib suhtuda kaheti - kui teosesse ehk kultuuriilmingusse ja kui esemesse ehk kaubasse. Talle näib, et eestikeelse raamatu praegusseis tuleneb kaubalisest suhtumisest trükisõnasse. Sellel suhtumisel, kirjanduspoliitikal, on omad tagajärjed, mida ta asub arutama kahe kõvera abil: "Eestikeelsete raamatute nimetuste arvu liikumine 1884 - 1984 a." ning "Eestikeelsete raamatute nimetuste arv 10 000 Eestis elanud eestlase kohta 1922 - 1979". Diagrammi andmeil on rahvuskultuuri aastajuurdekasv praegu umbes 1929-1930 a suurune, mil oli kõige rängem ülemaailmne majanduskriis. Selle vastu oli aga 1918 - 1940 keskmine trükiarv 1500-2000, 1984. aastal aga 9000 eks. 55 aasta jooksul on edasimineki niisiis seisnud trükiarvude suurenemises, tagasimineki nimetuste arvus, valikuvõimaluses. Eesti keelse raamatu mahajäämus on ka suhteline. UNESCO aastaraamatu andmeil suurenes raamatunimetuste väljaandmine ajavahemikus 1955-1982 maailmas umbes kolmekordseks, Euroopas 2,25 kordseks. Eestikeelsete raamatute nimetuste arv suureneni samal ajavahemikus oli kõigest 1,7 kordne ja seda üpris madalast lähteseisust! Lohutavam ei ole ka teine kõver. Ta konstateerib, et praeguse kirjastamispoliitika tagajärg on diferentseerimata ja järelikult suuresti ka rahuldamata kultuurijanu, mida püütakse kustutada kõige vähegi ostmisväärse kokkuostuga. Ikka vähem nimetusi ja rohkem tiraaže! Paarkümmend aastat on Eesti olnud kõigi eesti keelt uurivate maade hulgas ainuke, kus ei saa trükkida teaduslikult täpse transkriptsiooniga raamatuid eesti keele kohta - kirjastuskomitee eelistas majanduslikel kaalutlustel jätta tarvilikud trükiteosed soetamata. Ka ajakirjanduse vallas leiab autor sama halba arengut: "Järelikult pole ka ajakirjandus ligi poole sajandi jooksul edenenud mitmekesisuse suunas, vaid hoopis väiksemahulise informatsiooni suures trükiarvus levitamise suunas..." "Maailma ulatuses toimunud infoplahvatusele on meil vastu seada vahest ehk vähese info võrdlemisi laialdase leviku laine". Autor sõnastab omapoolse ideaali mis vaja: "maksimaalselt nimetusi optimaalses trükiarvus". Liivask lõpetab oma 7-8 leheküljelise artikli: "Lahendust on loota ehk ainult siis, kui kõrged instantsid, kel on voli ja võimu, võtavad südameasjaks raamatute ja muu trükisõna tootmise murrangulise ümberkujundamise".

Viimane lause tundub õhkvat LOOTUSETUST.

BERNARD KANGRO "Tulimullas" 3/87 arutab ja arvutab kokku kui suur on 1944 - 1986 ilmunud eesti algupäraste teoste arv eksiilis. Ta saab üle seitsmesaja esmatrüki, väljaspool Eestit ilmunud teose, lisaks tõlked ja uustrüki. Kuni 1956 oli pagulaskirjandus (mitte ainult suhteliselt vaid kogusummas) kodumaal ilmuvast algupärasest kirjandusest kaugel ees. Mäletan ka intervjuud mõni aeg tagasi "Silmapiiris" (eestikeelne raadiosaade Rootsi riigiraadios) kus Kangro meenutas EKK starti 1950. Ettevõtte juures oli algu peale Kangro veel Ristikivi, Uibopuu, Gailit ja Mägi. Hiljem asutas Kangro omal algatusel veel "Tulimulla". Esimese tõmbega saadi kohe 400 raamatuklubi liiget/tellijat. Praegu saadab EKK raamatuid kuni 25 maale. Raamatuid oli intervjuu ajal EKK ilmunud 394 (nüüd siis kindlalt üle 400), 90 000 lk 75-elt autorilt.

Liivakut ja Kangrot lugedes tekib ahvatlus võrdluseks veel üks diagramm koostada: "Sõjajärgse pagulaskirjanduse tiitlite arv 10 000 pagulase kohta".

ESINDUSED JA ABITOIMETUSED

Mari Leesment	tel. 201-334-0209	NEW YORK
321 Rockaway Str. Boonton, NJ 07005, USA		
Urve Auksi	tel. 312-460-1837	CHICAGO
13977 Stonehenge, Orland Park, IL 60462, USA		
Hilja Pikat	tel.	CHICAGO
1259 W. North Shore, Chicago, IL 60626, USA		
Tiia Raudma	tel. 02-929-6415	SYDNEY
11/19 Waruda Street, Kirribilli NSW 2061 Australia		
Erna ja Harry Kuusberg	tel. 11-275-0026	SAO PAULO
Rua Carlos Tiago Pereira, 235 CEP 04150 São Paulo-SP- Brasil		
Juhan Eistrat	tel. 1-543 81 75	LONDON
Manor Gardens 6, Marton Park, London, SW 209AB England		
Vello Salo	tel. 416-265-2458	TORONTO
2661 Kingston Rd., Scarborough, Ont. M1M 1M3 Canada		
Vello Soots	tel. 416-444-9053	TORONTO
2 Deepwood Cres., Don Mills, Ont. M3C 1N8 Canada		
Linda Aug	tel. 604-434-5571	VANCOUVER
7385 Nelson Ave., Burnaby, B.C. V5J 4C5 Canada		
Mart Laanemäe	tel. 0711-62 30 93	STUTTGART
Gutenbergstr. 130/I, D-7000, Stuttgart 1 W. Deutschland		
Ene Rämmeld	tel. 1-48 33 08 09	PARIS
4 rue Ernest Prevost, 93 300 Aubervilliers, France		
Tiiu ja Enn Anderson	tel. 2-80 87 40	OSLO
Ingjerkollveien 45, N-1410 Kolbotn, Norge		
Eevi Nivanka	tel. 0-55 14 73	HELSINKI
Ulvilantie 10 B 22, 00350 Helsinki, Finland		
Liilia Corradi	tel. 61 35 10 70	BASEL
Pfeffingerstr. 37, CH-4053, Basel, Schweiz		

AK TOIMETUS & TALITUS ROOTSIS ON:

- ENNO KLAAR (tegevtoimetaja) Tel.
08-664 32 09
- VIRVE RAAG 018- 14 81 63
- LIA PEET 08- 58 36 40
- GERT HIRSCH (talitus)
- TOOMAS SAAGPAKK (kujundus)
- VELLA PIHLAK (kaanekujundus)

TOIMETUSE ja TALITUSE ADDRESS ON:
Enno Klaar, Älvkarleövägen 12,
S-115 43 Stockholm.

TELLIMISED:

"AJA KIRJA" saab tellida Rootsisis (ja Skandinaavias) otse toimetusest, tasudes hinna posti jooksvale arvele (POSTGIRO),
NR 12 77 47 - 4,
(c/o Enno Klaar).
IGAL POOL MUJAL ON TELLIMINE LIGEMA AK ESINDAJA KAUDU, andmed siin ülal.

TELLIMISHINNAD:

Rootsis 90 SEK, USA-s 15 USD,
Kandas 19 CAD, Austraalias 20 AUD. Mujal vastavalt kursile.

V-E

PE $\frac{A}{1166a}$ 49
1988**SISUKORD**

aja kiri	nr 49	1988
Lühike ja pikk perspektiiv	toimetaja	2
Meie tuleviku imperatiive	Hain Rebas	3
Aeg lükata, aeg pidurdada	Rein Taagepera	13
Milleks kvaliteeti vaja kui muidu läbi saab?	Enno Klaar	17
Noorte rahvaülikool Rootsis		18
Uus viis EV aastapäeva pühitseda		
lööb läbi Rootsis	EJK	19
Esto ja kuhu edasi?	EJK	22
Veidi Brasiiliast ja Brasiilia eestlastest	Jüri Silmberg	23
Kümme aastat hiljem	Mati Unt	27
Rein Rannap redivivus	Mardi Valgemäe	29
Armuvalu laulud		30
Johannese Passioon noorkuu ajal	Jaan Seim	31
AEON - Igavikuiha	Kalle Mälberg	33
Teated ja kuulutused		37
Estonia	Enno Klaar	37
Eestlasi Chalmersis		39
Mõttevahetus: Uustulnukatest	Ene Rämmeld	40
Eesti Majad,		
Eesti Maja Stockholmis	EJK	43
Kirjanduslikku juhukroonikat	Enno Klaar	46
Esindused & abitoimetused		51